

Uusliberaalikommunistinen manifesti

Mitbürger allen Ländern, vereinigen

Versio (1. huhtikuuta 2019)

© 2019 Juha Peltoniemi ja Neutrinica Oy

Lataaminen, tulostus sekä kopiointi ja jakelu sähköisessä tai tulostetussa muodossa sekä osittainen lainaaminen sallittu vapaasti ei-kaupallisiin tarkoituksiin hyvää tapaa noudattaen. Plagiointi ja muuttaminen ehdottomasti kielletty.

Elektroninen dokumentti (odt/pdf)

Neutrinica Oy

Sisällys

Johdanto.....	1
Valtioteoriaa.....	2
Positiivinen ja negatiivinen ihmiskäsitys.....	2
Kommunismi ja sosialismi.....	3
Uusliberalismi ja kapitalismi.....	5
Sekatalous.....	7
Positiivinen ja negatiivinen valtio.....	10
Kahden rinnakkaisvaltion järjestelmä.....	10
Kansanvaltio ja vallankäyttö.....	10
Vallan kolmijako.....	12
Negatiivinen valtio.....	13
Yövärtijavaltio.....	13
Oikeusvaltio.....	14
Perusvaltio.....	14
Rahavaltio.....	15
Positiivinen valtio.....	16
Sosiaalivaltio.....	16
Kulttuurivaltio.....	17
Infrastruktuurivaltio.....	18
Yksityinen toiminta.....	19
Markkinat.....	19
Yksilöt, perheet ja kotitaloudet.....	20
Hyväntekeväisyysyhteiskunta.....	20
Sovellus Suomeen.....	22
Hallintorakenne.....	22
Nykyinen menorakenne.....	23
Suomen julkisen sektorin tulot.....	27
Tulojen sovittaminen menoihin.....	29
Kysymysmerkkejä.....	32
Sovellus: yksityistäminen ja sosialisointi.....	33
Johtopäätöksiä.....	36

Johdanto

Uusliberaalikommunistinen valtiojärjestelmä yhdistää uusliberalismin ja uuskommunismiin toisiinsa demokraattisesti chydieniaanis-keynesiläisessä valistushengessä. Uusliberalismia määrittelee yksityisomistus, vapaat markkinat, protektionistisen sääntelyn puute sekä yövärtijavaltio. Kommunismia määrittelee yhteisomistus, taloussuunnittelu ja vahva valtio, joka huolehtii kansalaistensa tarpeista. Vaikka molemmat ovat moninaisia, osin vastustajien määrittelemiä käsitteitä, niitä yhdistää se, että ne ovat kerta-kaikkisen yhteen sovittamattomia. Siksi yhdistämän nämä käyttäen ideologista väkivaltaa.

Myönnän kyllä, että nimi on provokaatio. En varmasti käytä sitä ensimmäisenä, vaan kyseinen termi lienee raikattu jo tuhannesti, mutta antaa olla, kunnes keksin tai joku ehdottaa minulle parempaa nimeä. Käytännössä sekoitan tässä klassista ja uutta liberalismia, sosiaalidemokratiaa, yleistä edistyskäsitystä, radikaalia keskusta-aatetta sekä tietenkin valistusfilosofiaa.

Tarkastelen ensiksi valtiomallia yleisesti, maariippumattomasti. Sitten sovellan sitä eksplisiittisesti Suomeen ja pohdiskelen, mitä juuri Suomessa pitää muuttaa ja miten tulot ja menot kohdistuvat Suomessa. Suomi-spesifisiä osia ei tietenkään tarvitse sisällyttää, jos tämä joskus soraniksi tai aymaraksi käännetään.

Pyrin tässä luomaan ideaalista järjestelmää välittämättä liikaa reaali politiikan rajoituksista, kuten olemassa olevan perustuslain tai kansainvälisten sopimusten pykälästä. Niitä pitää tarkastella erikseen tapauskohtaisesti. Tämä essee ei kuitenkaan sisällä mitään niin radikaalia, etteikö sitä voisi missä vain toteuttaa, jos riittävää poliittista tahtoa löytyy, joko täysin normaalissa tai osin perustuslaillisessa järjestyksessä vallitsevasta oikeusjärjestyksestä riippuen. Siihen ei sisälly mitään fundamentaalista ristiriitaa kansainvälisen järjestyksen, normaalien perustuslaillisten rajoitusten ja yleisten ihmisoikeuksien kanssa. Tähän malliin voidaan siirtyä jatkuvasti, evolutiivisesti tai reformistisesti muutoksina. (Tämä essee toki asettuu ristiriitaan monen itse aiemmin esittämäni ehdotuksen kanssa, mutta en yleisesti pyrikään luomaan yhtenäistä, koherenttia ideologiaa, vaan tuomaan erilaisia ajatuksia pohdittavaksi, koska lopullinen toteutus joka tapauksessa vaatii hienosäätöä sekä erilaisten arvojen ja intressien yhteensovittamista.)

Voipi olla, että jonkun vallankumouksen kautta voitaisiin päästä vieläkin täydellisempään talousjärjestelmään. Vallankumouksen toteutuminen on kuitenkin niin epävarmaa ja siihen liittyy valtava riski, että aatteettomat psykopaatit kaappaavat vallan. Siksi en tohdi sellaista lähteä pohdiskelemaan.

Monet globalisaation haasteet voidaan ratkaista vain entistä tiiviimmällä kansainvälisellä yhteistyöllä, mihin liittyy sääntöperäinen kontrolli. Kansainvälisen sidosten ja riippuvuuksien vuoksi moni vallankumous vaatisi tuekseen lähes maailmanvallankumousta, jotta maailman kaupan ja valtioiden välisten suhteiden järjestys voitaisiin laittaa uusiksi. En usko sellaisen onnistumiseen, ennen kuin saadaan edes yksi hyvä esimerkki toimivasta järjestelmästä. Tässä en kuitenkaan pohdi maailmanjärjestystä, vaan oletan varsin raadollisesti, että maailma toimii varsin itsekkäästi, valtioiden huolehtiessa lähinnä omista välittömistä eduistaan ja maailmankaupan toimiessa yleisen ahneuden kautta.

Valtiojärjestelmän ensisijaisena tavoitteena on maksimoida kansalaistensa turvallisuus. Siihen liittyy oikeudenmukaisuuden ja kansalaisvapauksien ylläpito. Valtion odotetaan myös edistävän jäsentensä vaurastumista.

Nämä tavoitteet voivat asettua ristiriitaan. Siltä osin jokainen järjestelmä on kompromissi. Oikeudenmukaisuuskin voidaan määritellä, pitääkö yksilön saada tuloksen, panoksen vai tarpeen mukaan. Tyypillisesti intellektuaalinen oikeisto painottaa taloudellista tehokkuutta enemmän kuin oikeudenmukaisuutta ja periaatteellinen vasemmisto päinvastoin. Vapautta ovat omineet niin vasemmisto kuin oikeistokin vuorollaan, mutta turvallisuuden korostaminen liitetään enemmän oikeistoon. Käytännön politiikan oikeisto-, vasemmisto- ja keskustapuolueet saattavat pyrkiä ihan mihin, vaan, mikä vaan sopii niiden ydinkannattaja- tai -rahoittajaporukoiden toiveisiin. Oikeisto ja vasemmisto ovat pitkälti vanhentuneet käsitteinä, joten en pyri asemoimaan tätä esseettä o/v-akselille.

Valtioteoriaa

Positiivinen ja negatiivinen ihmiskäsitys

Historialliset valtioteoreettiset pohdiskelut – jopa käytännön kokeilut – voidaan jakaa kahteen luokkaan perustuen oletukseen ihmisluonteesta (Vrt. Carl Schmitt 1922). Positiivinen ihmiskäsitys (antropologinen optimismi, esim. Mill 1859, Marx 1907, Bakunin 1868, Rousseau 1762) olettaa ihmiset hyviksi, tarmokkaiksi, luotettaviksi ja oppiviksi. Negatiivinen ihmiskäsitys (antropologinen pessimismi, esim. Hobbes 1651, Burice 1790, de Maistre 1795, osin myös Locke 1689, Aristoteles, Platon) pitää heitä lähtökohtaisesti pahoina, laiskoina, oppimattomina ja epäluotettavina. Pessimistiset konservatiivit olettavat, että rikollisuus johtuu yksilön pahuudesta ja rikollisuutta torjutaan ensisijaisesti tiukalla valvonnalla ja kovilla rangaistuksilla, kun taas optimistiset anarkistit olettavat, että rikollisuus johtuu yhteiskunnallisista oloista, jolloin rikollisuus katoaa, kun sorto katoaa (Heywood 2004, s. 166).

Historiallisesti kaikki pelkästään positiiviseen ihmiskäsitykseen perustuvat valtiot tai valtionkaltaiset yhteisöt ovat epäonnistuneet. Keskinäisen tuttuuden verkostoa laajempi yhteisö tarvitsee väistämättä sääntöjä, joiden noudattamista valvotaan ja joiden rikkomisesta rangaistaan. (Tyypillinen raja on 150 jäsentä.) Monet varhaisvalistuksen teoreetikot (Hobbes: Leviathan) hahmottelivatkin valtiota yhteiskuntasopimuksellisenä väkivaltakoneistona, jolle ihmiset ulkoistavat voiman käytön (Locke 1689). Käytännössä reaali-valtiot monopolisoivat vallan ja voiman käytön tuottaakseen etuja vallan haltijoille (kuninkaat). Ilmeisesti se tuotti etuja myös valtiolle ja monille sen jäsenille, koska sellainen säilyi valtioiden kamppaillessa elintilasta raaissa sodissa.

Toisaalta positiiviseen ihmiskäsitykseen perustuvat organisaatiot ovat vieneet yhteiskuntaa eteenpäin. Ihmiset innostuvat luovaan, innovoivaan ja kehittävään työhön hyvällä. Positiiviset tunteet saavat ihmiset kantamaan vastuuta yli velvollisuuksien. Kaupungistuneen yhteiskunnan ihmiset kaipaavat julkista hoivaa ja huolenpitoa, koska perhejärjestelmä ei pysty sitä kaikille tasapuolisesti antamaan. Ennen vanhaan sosiaali-huolto ja koulutus kuului kirkolle, joka oli usein valtiotakin suurempi ja mahtavampi organisaatio, joskaan sitä ei aina kovin uudistavaksi tunnustettu. Nykyisin kirkon merkitys on laimentunut ja sekulaarit kunnat ovat omineet seurakuntien sosiaaliset tehtävät.

Positiivinen ja negatiivinen maailma eivät sovi helposti yhteen. Ne perustuvat aivan erilaiselle asennoitumiselle, erilaiselle motivoinnille ja erilaisille tunteille. Negatiivisessa maailmassa ihmisiä motivoi halu välttää ulkoinen rangaistus tai sisäinen häpeä. Positiivisessa maailmassa ihmisiä vetää halu saavuttaa, halu saada aikaan ja halu vain tehdä jotain mielenkiintoista. Positiivisen maailman ihmissuhteita kuvaa luottamus, kannustus ja jopa rakkaus, mutta negatiivinen maailma kietoutuu epäluottamuksen, pelon ja kontrollin ympärille.

Nykytieteen mukaan ihmisistä noin 1 % on patologisia psykopaatteja ja 4-10 % subkliinisiä psykopaatteja, sosiopaatteja, narsisteja tai muuten vain itsekkäitä tyyppejä (määritelmästä ja mallista riippuen), joilta ei voi odottaa toisten huomioon ottamista (Hare, 1985, 1989, Mealeu 1995, Van Vugt & Van Lange 2006). Yhteisöä ei siten voida rakentaa pelkästään antropologisen optimismin varaan, ellei se jotenkin estämään psykopaattien liittymisen.

Kommunismi ja sosialismi

Kommunismi perustuu pohjimmiltaan positiiviseen ihmiskäsitykseen. Aate lähtee maan ja välineiden sopuisasta yhteisomistuksesta. Yhteisomistus voidaan järjestää valtion, kylien, heimojen, kolhoosien tai kommuunien kautta. Anarkistinen kommunismi häivyttää valtion kokonaan. Kommunismissa erityisesti vaaditaan tuotantovälineiden ottamista yhteiskunnan haltuun.

Kommunismista on jatkuva määrä variantteja. Voidaan puhua yhtä hyvin sosialismista – näiden välinen ero jää epäselväksi ja historiallisesti epävakaaaksi. Käytännössä erot ovat varsin tuoreita ja usein ulkopuolisten määrittelemiä. Yleisessä kielenkäytössä kommunistilla viitataan usein sosialistiin, joka pyrkii sosialismiin väkivaltaisen vallankumouksen tai muun rettelöinnin kautta. Marxilaisessa opissa kommunismilla tarkoitetaan sosialismin jälkeistä utopistista yhteiskuntaa, johon yksikään kommunistisen puolueen hallitsema valtio ei ikinä päässyt eikä edes pyrkinyt. Suomessa kommunistinen puolue kannatti luokkataistelua, tuki Neuvostoliittoa eikä juurikaan suostunut yhteistyöhön tai kompromisseihin.

Kommunismien käsitteen historia ulottuu kuitenkin aikoihin kauan ennen marxilais-leninistisiä vallankumousohroilyjä. Kommunismista on rakennettu myös negatiivisia versioita, jotka perustuvat hyvin pessimistiselle antropologialle. Monet kommunismin määritelmistä ovat vastustajien irvikuvia ja olkiukkoja – ei silti etteivätkö tosikommunistit olisi itse aatteensa pilanneet. Vaikka viimeistään Stalin pilasi kommunismin käsitteen, oikeastaan jo Lenin, uudelleenkäytän termiä, vähän provosoivasti. Joku voi tykätä huonoa, mutta ihan vastaavasti kansallissosialismi sabotoi sosialismin termiä.

Yhteisomistusta on esiintynyt ihmisyyhteisöissä iät ja ajat ilman sen kummempaa ideologiaa. Erityisesti maata on pidetty yhteisenä – tosin joskus se on jäänyt käytännössä ei kenenkään maaksi. Locke käsitteli yhteismaan ongelmaa, jossa kukaan ei vastaa maan hallinnasta ja valvonnasta, vaan ihmiset yhdessä ylilaiduntavat sen käyttökelvottomaksi. Tavaroiden yhteisomistus on kuulunut vahvoihin uskonnollisiin vähemmistöyhteisöihin.

Yksityinen maanomistus kehittyi yleensä keskiajalla, eri maissa eri tavoin ja eri tahtiin, kun valtio kehittyi sitä suojelemaan ja yksityismaiden rajat määriteltiin virallisesti. Kapitalistinen talousjärjestelmä muodostui vasta teollistumisen myötä, pääosin 1800-luvulla, kun suuret pääomat sallivat suuret tuotantovälineet, ensiksi terästeollisuudessa. Kapitalismi usein korvasi feodaalijärjestelmän, jolloin maaseudun feodaaliherrat hävisivät arvossa kaupunkien teollisuuspatruunoille ja feodaaliarvot ja -oikeudet menettivät merkitystensä.

Kommunismi korreloi suunnitelmatalouden kanssa. Suunnitelmatalouden ongelmina ovat jäykkyys ja kyvyttömyys vastata yksilöiden erilaisiin haluihin ilman valtavaa byrokratiakoneistoa. Suunnitelmatalous johtaa helposti komentotalouteen, joka kaventaa yksilönvapautta varsin mielivaltaisesti, kun byrokratia tekee yksilöä koskevia päätöksiä yksilön puolesta jopa ihan makuasioista. Kuluttajalähtöisyyden sisällyttäminen suunnitelmatalouteen tuottaa käytännöllisiä ja ideologisia haasteita. Kiinassa kokeillaan omintakeista markkinakommunismia. Lännessä tunnetaan Langen () ajatukset markkinasosialismista, joita Suomessa muun muassa Koivisto () pohdiskeli, pääsemättä ratkaisuun. Toisaalta suunnitelmataloutta esiintyy kapitalismissakin monopolien ja kartellien kautta, joten korrelaatio ei ole täydellinen.

Kommunismista tai sosialismista omaksun seuraavat periaatteet:

- Jokaiselta kykyjensä, jokaiselle tarpeidensa mukaan;
- Valtio vastaa koulutuksesta, sosiaalihuollosta ja terveydenhoidosta;
- Julkispalvelut tuotetaan julkisorganisaatioiden toimesta verovaroin;
- Kaikki ovat yhteisvastuussa heikoimmista;

En kuitenkaan ota tuotantovälineiden yhteisomistusta enkä yleistä suunnitelmataloutta, joita pidetään marxilaisen kommunismin kulmakivinä.

Sosialistisesta demokratiasta on esitetty niin monta varianttia, etten niitä edes pohdi. Jäljempänä esitän valistusliberaaleja demokratiakäsityksiä.

Uusliberalismi ja kapitalismi

Uusliberalismi (*neoliberalism*) on jatkumo 1800-luvun klassiselle liberalismille. Liberalismi itsessään kehittyi valistusajalla erityisesti Britanniassa. Klassisesta liberalismista irtautui 1800-luvulla uusi liberalismi (*new liberalism*) eli sosiaaliliberalismi, jota muun muassa Mill kehitti. Uusliberalismi henkilöityy von Hayekin, von Misesin ja Friedmanin sekä Nozickin teoretisointiin ja filosofointiin. Käsitteen hämäryyden vuoksi monet kannattajat ja vastustajatkin puhuvat mieluummin klassisesta liberalismista tai markkinaliberalismista, koska termistä uusliberalismi on tullut vastustajien määrittelemä mörkö¹.

Uusliberalismi ei ole talusteoreettinen koulukunta vaan ideologinen oppisuunta. Teoreettinen pohja vaihtelee ja kehittyi, alkaen Chydeniuksen ja Smithin markkinataloutta, moraalialueita ja valtiota käsittelevistä ideoista. Nykyinen teoriapohja perustuu yleensä uuteen klassiseen talusteoriaan sekä Keynesin teorioiden ja sosialismin torjuntaan lähes keinolla millä hyvänsä. Se olettaa, että yksilöt toimivat rationaalisesti ja pyrkivät maksimoimaan tulonsa ja varallisuutensa, mikä johtaa yleiseen etuun (Smith). Ideologia korostaa yksilön vastuuta itsestään ja perheestään eikä hyväksy valtiollisia turvaverkkoja, koska niiden uskotaan vain kannustavan yksilöitä laiskuuteen, vastuuttoomuuteen ja muuhun vapaamatkustukseen. Ihmiskäsitys on siten varsin negatiivinen.

Markkinaliberaalit olettavat markkinoiden tyydyttävän ihmisten tarpeet. Vaihtokauppa kuuluu ihmisten luontaiseen toimintamalliin – joko eksplisiittisesti sopien tai implisiittisesti sosiaalisen velan kautta (*quid pro quo*). Varsinainen markkinatalous perustuu sille, että ihmiset vaihtavat tavaroita ja palveluja rehellisesti mutta itsekkäästi käyttäen rahaa arvon yksikkönä. Itsekkyyys tarkoittaa, että yksilö pyrkii omaan etuunsa välittämättä vastapuolen edusta enemmän kuin on välttämätöntä kaupankäynnin

---

1 Käsite 'liberaali' itsessään ymmärretään eri kielissä ja kulttuurissa eri tavoin. Yhdysvalloissa se nykyisin viittaa amerikkalaisiin vasemmistolaisiin, mutta Manner-Euroopassa, erityisesti Ranskassa oikeistolaisiin markkinalibertaareihin. Monin paikoin siihen liittyy uskonnonvastaista ja seksi- tai päihdemyönteistä mielikuvaa.

jatkamiseksi ja rehellisyyden ylläpitämiseksi. Rahan arvo määräytyy sen käyttökelpoisuudesta vaihdannassa. Hyödykkeen hinta määräytyy kysynnän ja tarjonnan mukaan ja hinta myös ohjaa tuotantoa. Täydelliset markkinat ovat luonteeltaan anonyymeja. Ne kuitenkin tarvitsevat tehokkaan keinon riitojen ratkaisemiseksi ja huijarien torjumiseksi.

Käytännössä uus- tai markkinaliberalistinen politiikka määrittäytyy selkeimmin seuraavien vaatimusten kautta:

- protektionistisen säätelyn purkaminen,
- julkisten toimintojen yksityistäminen ja
- työmarkkinoiden vapauttaminen.

Valtion roolista käydään keskustelua myös liikkeen sisällä. Valtiota tarvitaan tuottamaan juridista infrastruktuuria, joka mahdollistaa sopimus pohjaisen yhteistoiminnan eli rikkojien tehokkaan rankaisun. Lähes kaikki nykyajan liberaalit hyväksyvät valtion roolin lakien säätäjänä, oikeuden jakajana ja tiettyjen julkis palvelujen tarjoajana, mutta muista tehtävistä keskustellaan. Kouluja ja terveydenhoitoa pidetään kuitenkin yksityiselle sektorille kuuluvana.

Äärimmäistä uusliberalismia edustavat libertaarit taikka minarkistit. Minarkia tarkoittaa minimivaltiota tai yövartijavaltiota, joka vastaa ainoastaan kansalaisten perusoikeuksien toteutumisesta ja turvallisuudesta – henkilöiden suojan lisäksi ihan erityisesti omaisuuden suojasta. Hayekin haaveileman yhteiskunnan perustan muodostaa minimalistinen oikeusvaltio (*rule of law*), joka sisältää rikos- ja yksityisoikeuden. Minimivaltioon kuuluu poliisi, oikeuslaitos, vankilat ja armeija. Sillä olisi väkivalta-monopoli mutta ei verotusoikeutta.

Nozickilainen filosofia perustuu omalaatuiseen kantilaisuuteen sekä ei-aggressio-periaatteelle. Sen mukaan väkivaltaa saa käyttää vain puolustautumaan väkivallalta. Tästä johdetaan väite, että valtio ei voi pakottaa ketään maksamaan veroja, joita voidaan verrata pakkotyöhön. Kantilaisuuteen tämä liittyy siten, että jokainen on itsetarkoitukseksi eikä väline. Kantilaisuudesta se poikkeaa, ettei käsittele velvollisuuksia, jotka ovat kantilaisuuden perustana. Ainoa velvollisuus olisi pidättäytyä väkivallasta. Kuitenkin myös Kantin mukaan yhteiselo on erinäisiä velvollisuuksia toisia kohtaan, kuten velvollisuus auttaa hädänalaista. Nozickilaisuuden mukaan ketään ei voida pakottaa auttamaan toista eikä ketään voida rangaista vapaamatkustamisesta. Sellainen yhteiskunta ei kestä. Verokiellon vuoksi minarkia rahoitettaisiin sopimuksiin liittyvistä maksuista (leimaveroista).

Useimmat uusliberaalit kuitenkin hyväksyvät verotuksen välttämättömänä pahana. Sopimusmaksut ja sakot eivät riitä kattamaan valtion ja erityisesti sen sotalaitoksen menoja (uusliberaalitkaan eivät yleensä sotaa kaipaa, mutta pitävät maanpuolustusta ja joskus aseellista imperialismiakin välttämättömänä ainakin niin kauan kuin maan päällä on kommunisteja).

Friedmanilaiset monetaristit kannattavat valtion pankkia, joka säätelee taloutta rahan määrällä. Itävaltalainen koulukunta ei sellaista hyväksy, vaan kannattaa yksityistä, valtiosta riippumatonta rahaa, mieluiten kultakannassa.

Kuluttajansuojasta ja markkinoiden säätelystä kuten monopolien rajoittamisesta käydään keskustelua aatteen sisällä – jotkut kuten Wahlroos pitävät monopoleja hyödyllisenä palkkiona markkinoiden voittajalle. Useat markkinaliberalistit kuitenkin korostavat toimivia markkinoita jopa siinä määrin, että edellyttävät valtion puuttuvan markkinahäiriöihin.

Uusliberaalin ongelmaksi nousevat eriarvoisuus, heikkojen yksilönvapauksien kaventuminen ja mahdollinen sorto. Uusliberalismiin oleellisesti kuuluva hankittujen oikeuksien periytyminen johtaa sisäsyntyiseen eriarvoisuuden.

Omaksun uusliberalismista seuraavat piirteet:

- yksilön vastuun korostaminen;
- sisäisen ja ulkoisen protektionismin vastustaminen jopa yksipuolisesti;
- mahdollisimman vapaiden markkinoiden toteuttaminen, mihin kuuluu epäsymmetrioiden korjaaminen, ulkoisvaikutusten sisäistäminen ja heikommassa asemassa olevien suojeleminen riistolta ja hyväksikäytöltä;
- markkinaehtoisesti toimivien, ei-monopolististen valtion ja kuntien yhtiöiden täydellinen yksityistäminen;
- työmarkkinoiden uudistus markkinaehtoisemmaksi, mutta lailla riittävästi säädellyksi heikoimpien oikeuksien turvaamiseksi;
- yleisyyspalveluiden yksityistäminen; ja
- markkinoiden turhan poliittisen häirinnän lopettaminen.

Jätän ottamatta monopolien hyväksynnän sekä julkispalvelujen yksityistämisen.

Uusliberalismiin kuuluu vaihtelevia demokratiakäsityksiä. Periaatteessa mihin tahansa liberaalidemokratiaan kuuluu normaali edustuslaitos ja laillisuus, joskin myös eräät diktatuurit ovat soveltaneet uusliberaalikonservatiivista ohjelmaa. Sovellan siis sopivasti demokratianäkemyksiä.

Sekatalous

Melkein kaikki kehittyneet valtiot perustavat taloutensa sekataloudelle. Siinä vastakkaiset talousjärjestelmät yhdistetään siten, että maassa elää kaksi erillistä talousjärjestelmää sopivasti rinnakkain. Ne perustuvat kahdelle eri filosofialle:

1. Yksityinen markkinatalous korostaa yksilönvastuuta ja antaa jokaiselle hänen halujensa ja maksukykynsä mukaan.

2. Julkinen suunnitelmatalous korostaa yhteisvastuuta ja antaa jokaiselle hänen tarpeidensa mukaan.

Tässä tehdään merkittävä ero halujen ja tarpeiden välille. Halut määritellään subjektiivisesti ja tarpeet objektiivisesti. Kaikilla samassa tilanteessa olevilla on samat tarpeet, mutta jokainen saa haluta eri asioita. Jokainen tarvitsee turvallisuutta, terveyttä, ravintoa, suojaa, kunnioitusta, koulutusta ja autonomiaa. Useimmat haluavat ihailua, herkullista ruokaa, mukavia vaatteita, nopeita autoja, tilavia asuntoja, kivaa tekemistä ja elämää helpottavia välineitä, mutta eivät välttämättä samoja kuin muut. Monet haluavat menestyä muita enemmän.

Markkinataloutta vetää yksityinen sektori. Elinkeinoelämä toimii vapaiden markkinoiden pohjalta säädettyjen lakien rajoissa. Suunnitelmatalous ei pysty tyydyttämään yksilöllisiä haluja riittävän tehokkaasti, vaan henkilökohtaisten toiveiden täyttäminen vaatii kysynnän ja tarjonnan lain mukaan hintaohjautuvaa järjestelmää, joka koostuu riittävästä määrästä toisistaan riippumattomia, kaupanteossa mahdollisimman anonyymejä ostajia ja myyjiä. Lailla ja laillisella säätelyllä pyritään estämään epäsymmetrisiä valintatilanteita. Veroin ja maksuin sisäistetään ulkoisvaikutukset.

Yksityiseen sektoriin kuuluvat myös lähiyhteisöt. Erityisesti perheet huolehtivat likimmäisistä sosiaalisista tarpeista sekä lisääntymisestä. Perheen sisällä eletään yleensä yhteis- ja jakamistaloudessa.

Markkinat epäonnistuvat toteuttamaan sosiaalivakuutuksen, terveydenhoidon ja koululaitoksen, muun muassa epäsymmetrisen tiedon, vahingollisen valikoitumisen ja vapaamatkustuksen vuoksi. Näiden tarpeet ovat kuitenkin varsin objektiivisesti määriteltävissä ilman merkittäviä yksilöllisiä eroja, joten ne sopivat suunnitelmataloudelle. Siksi ne pitää tuottaa julkisen sektorin toimesta ja rahoittaa verovaroin. Mikään muu ei vaan toimi kunnolla, ei teoriassa eikä käytännössä. Hyvinvointivaltio rakennetaan siten sosialismin tai kommunismin pohjalta. Myös muita julkispalveluja kuten infrastruktuurit ja tiedontuotanto osoitetaan julkisen sektorin vastuulle. Julkisen sektorin vastuita ei voi yksityistää tai kilpailuttaa.

Kokonaisuudesta muodostuu talousjärjestelmä, joka muistuttaa perinteistä sekatiloutta, mutta optimoidaan täsmällisemmin. Erityisesti duaalijärjestelmä ei tue valtion sekaantumista markkinoille esimerkiksi valtion omistamien yhtiöiden kautta. Poikkeuksen voivat muodostaa luonnolliset monopolit. Monopoli rikkoo joka tapauksessa markkinatalouden perustaa, koska se joka tapauksessa toimii suunnitelmatalouden pohjalta, joten on parempi suunnitella sitä yhteiskunnan kuin yksityisen omistajan eduksi.

Kumpikin järjestelmä edistää vapauksia. Ne kuitenkin liittyvät erilaisiin vapauksiin (Berlin). Yöpartijavaltio tukee negatiivisia vapauksia, eli vapauksia jostakin. Hyvinvointivaltio taas tukee positiivisia vapauksia eli vapauksia johonkin. Negatiiviseen vapauteen liittyy, että sen harjoittamisesta ei rangaista, kun taas positiivinen vapaus edellyttää, että kullakin on todelliset mahdollisuudet harjoittaa vapauttaan.

Positiivinen ja negatiivinen valtio

Kahden rinnakkaisvaltion järjestelmä

Tämän esseen pääsanoma ei ole sekatalouden optimointi vaan kaksipuoleisen valtiojärjestelmän pohdinta. Valtiotasolla positiivisen ja negatiivisen ihmiskäsityksen taikka ihmisten luonnollisen hyvyden ja pahuuden välinen kehitysristiriita voidaan ratkaista jakamalla yhteiskunta kahteen rinnakkaiseen sektoriin, positiiviseen ja negatiiviseen yhteisöön. Negatiivinen yhteisö pitää ihmisiä pahoina eikä luota kehenkään. Se valvoo, vahtii, tuomitsee ja rankaisee. Positiivinen yhteisö olettaa ihmiset hyväksi, oppivaisiksi ja tarmokkaiksi. Se luottaa ihmisten tahtoon toimia toisten hyväksi ja haluan kehittää itseään. Se opettaa, tutkii, hoitaa, auttaa ja rakentaa.

Kansa ulkoistaa negatiivisen hallinnon yövartijavaltiolle. Sille annetaan yksin-oikeus väkivaltaan toisten suojelemiseksi ja rikollisten rankaisemiseksi. Lainsäädäntökoneisto kuuluu periaatteellisesti yövartijavaltioon, joskin se pitää elimellisesti erottaa toimeenpano- ja tuomiovalloista.

Yövartijavaltion rinnalle luodaan hallinnollisesti erillinen (positiivinen) hyvinvointivaltio huolehtimaan ihmisten tarpeista ja edistämään kunkin oppimista, kehitystä, itsetoteutusta ja uuden luomista. Valtio ymmärretään tässä laajasti, kattaen koko julkisen sektorin.

Julkishallintoon kuuluu myös pitkälti ihmiskäsityksestä riippumattomia tehtäviä. Ne liittyvät ennen kaikkea tekniseen toimeen, joka voitaisiin nimetä neutraaliksi sektoriksi. Niiden hallintomalli ja -paikka vaatii erillistä pohdintaa, mutta ei aiheuta suurta ideologista ahdinkoa millään lailla.

Ihmisten yksilöllisistä haluista huolehtii erillisistä, itsenäisistä ja toisistaan riippumattomista toimijoista koostuva yksityinen markkinasektori. Sen osapuolet nauttivat laissa säädettyä ja rajattua toimintavapautta laissa säädetyin velvollisuuksin, joiden noudattamista yövartijavaltio valvoo.

En ota tässä kirjoituksessa kantaa, miten valtion tehtävät delegoidaan kunnille, maakunnille tai muille itsehallintoyksiköille. Implisiittisesti tässä oletetaan, että erityisesti paikallisen julkisen infrastruktuurin suunnittelu, rakennuttaminen ja ylläpito kuuluu kunnille, mutta muun sisällön kannalta ei ole merkittävää, mistä hyvinvointivaltion osasta vastaa valtio, kunta, maakunta tai joku muu alueellinen itsehallintoyksikkö. Yövartijavaltion tehtäviä ei kuitenkaan oleteta delegoiduksi millekään.

Kansanvaltio ja vallankäyttö

Valta kuuluu kansalle, mutta kuinka kansa valtaa käyttää.

Ensisijaisesti jokaiselle tulee antaa mahdollisimman suuri itsemääräämisoikeus itseään koskeviin päätöksiin. Eniten arkivaltaa rajoittavat yleensä perhesuhteet, mutta niihin ei lainsäädännöllä ja valtioideologioilla juurikaan vaikuteta. En niihin puutu tässä, vaan keskityn taloudelliseen ja poliittiseen valtaan.

Yhteiskunnassa yksilön vapaus asettuu väistämättä konfliktiin toisten yksilöiden vapauksien kanssa. Klassisesti vapaus sisältää oikeuden tehdä kaikkea, joka ei loukkaa toisten ihmisten oikeuksia. Oman vapauden ylikäyttö tarkoittaa toisiin kohdistuvaa vallankäyttöä. Kellä silloin on etuoikeus vapauteen ja valtaan?

Vapaa markkinatalous sallii yksilöiden tehdä itseään koskevia taloudellisia päätöksiä mahdollisimman itsenäisesti. Se antaa yksilöille valtaa itseään koskeviin päätöksiin siihen rajaan, kuin markkinatalous antaa valinnanvaraa. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa jokainen saisi valinnanvapautta suhteessa panoksiinsa, mutta reaali-maailmassa oikeuksia voi saada perimällä tai sattumalta, jopa toisilta riistämällä.

Vallan säilymislain mukaan vallan määrä säilyy, mutta voi jakautua epätasaisesti ihmisten kesken. Lähtekäämme liikkeelle siitä, että valta jaetaan mahdollisimman tasan, kuitenkin siinä suhteessa, missä

- kukin on kykenevä tekemään päätöksiä ja
- päätökset vaikuttavat kuhunkin, eritoten kielteisesti.

Jälkimmäinen kohta korostaa päätösvastuuta. Kovimman riskin kantakoon se, joka tekee päätöksen eli päätösvalta annettakoon sille, joka sitä riskiä kantaa. Muuten vastuullisten saattaminen korvausvastuuseen vaatii vaikeita lainsäädännöllisiä ja tulkinnallisia toimia. Yhteiskunnissamme on aivan liikaa vapaamatkustajia.

Nämä vaatimukset voivat asettua keskenään ristiriitaan. Esimerkiksi monet päätökset vaikuttavat eniten lapsiin, joilla on elämä edessä, mutta heiltä puuttuu tieto ja harkintakyky vaativien päätösten tekemiseen. Päätösten seurausten kohdentaminen ei aina onnistu. Joskus hyödyt ja haitat – esimerkiksi maksaminen – voivat kohdentua eri tahoille siten, että mikään taho ei ilmoittaudu vapaaehtoisesti sitä maksamaan.

Kapitalismi perustuu osin siihen, että viimeisimmällä saajalla on päätösvalta yhtiöissä. Esimerkiksi viimeisin saaja konkurssissa on omistaja – velallisten edut turvataan ensin, tehdystä työstä ansaittujen palkkojen ollessa korkeimmalla prioriteetilla. Se ei aina toteudu täsmällisesti, koska monesti päättäjät ovat kepulikonstein pimittäneet omaisuutta, jota he eivät takaisin luovuta. Toisaalta työläiset saattavat menettää konkurssissa paljon enemmän, jos heiltä menee työpaikka ilman mahdollisuutta työllistyä uudestaan.

Kansalaisille kuuluu myös velvollisuuksia. Yhteiskunnassa ei voi suvaita vapaamatkustajia, vaan vapaamatkustusta tulee kontrolloida. Sanktioinnista laistaminen on toisen kertaluvun vapaamatkustamista. Lähtökohtaisesti kontrollointi kuuluu valtion vastuulle.

Vallan kolmijako

Valtio perustetaan klassiselle kolmijaolle (Locke 1689, Montesquieu 1748). Valtiollinen valta sisältää lainsäädäntövallan, tuomiovallan ja toimeenpanovallan. Nämä on syytä erottaa toisistaan funktionaalisesti ja persoonallisesti eli toimielimet ovat toisistaan riippumattomia ja koostuvat eri henkilöistä (Tuori 2005). Tuomarit ja ministerit älkööt säätäkö lakeja itselleen.

Ylimpänä valtana pidetään lainsäädäntövaltaa. Demokratiassa se kuuluu kansalle tasapuolisesti. Lainsäädäntövaltaan osallistumista ei voi rajoittaa muuten kuin iän tai muun vajaavaltaisuuden vuoksi. Koska käytännössä kansa ei voi kokoontua torille lakeja laatimaan, on lainsäädäntövalta pakko delegoida kansan siihen tarkoitukseen valitsemille henkilöille, poliitikoille.

Luovutetaan siis viimesijaisin lainsäädäntövalta kansalliskokoukselle t.m.s.. Se koostuu riittävästä määrästä yleisillä ja vapailla vaaleilla valittavia kansanedustajia. Kansalliskokous hyväksyy lait sisäisen valmistelun pohjalta. Perustuslain muuttamiseen voidaan käyttää kansanäänestystä. Perustuslaki itsessään muodostaa yhteiskuntasopimuksen, jolla kansa delegoi lainsäädäntövallan valitsemilleen edustajille sekä toimeenpanovallan kansalle suoraan tai epäsuoraan vastuulliselle hallitukselle.

Voidaan keskustella, pitääkö kansalliskokouksen rivijäsenyyden olla pää- vai sivutoimista. Sivutoimisena se kokoontuu korkeintaan kerran viikossa, jotta jäsenet voivat osallistua normaaliin elämään eivätkä leipäänny tai leimaannu tehtäväänsä, kunhan eivät osallistu muihin luottamustoimiin. Luultavasti lainsäädännössä on sen verran tekemistä, että tehtävän tulee olla päätoimista eikä edustaja edes saisi hoitaa muuta tehtävää, eritoten toimeenpanovaltaa käyttävää luottamustehtävää.

Kansalliskokous valitsee keskuudestaan toimielimiä, joiden jäsenyys on joka tapauksessa päätoimista. Nämä johtavat kansalliskokouksen toimintaa, valmistelevat lakeja, valvovat hallitusta taikka hoitavat valtion taloutta. Toimielimet voivat olla pysyviä tai tapauskohtaisia.

Positiivista valtaa käyttävillä alueellisilla itsehallintoyksilöillä sekä mahdollisesti valtakunnallisella hyvinvointikunnalla ja muulla itsehallinto-organisaatiolla on kullakin oma vaaleilla valittava valtuusto, jolla on valta päättää veroista ja budjetista lain sallimissa puitteissa. Sama henkilö älköön osallistuko enempään kuin yhteen julkisen vallan käyttöelimeen.

Sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen liittyvää toimeenpanovaltaa käyttää hallitus ja vaaleilla valittava tasavallan presidentti.

Negatiivinen valtio

Yökartijavaltio

Valtion perustehtävä on huolehtia kansalaisten turvallisuudesta. Valtio myös turvaa perusoikeuksien ja oikeudenmukaisuuden toteutumisen alueellaan, mitä varten valtiolla on väkivaltakoneisto ja monopoli väkivallan käyttöön alueellaan. Näistä huolehtii yökartijavaltio. Yökartijavaltion ideaa esitteli jo Anders Chydenius, nimen (*Nachtwächterstaat*) keksi kriitikko Lassalle (1862), idean teoretisoi von Mises ja sittemmin siitä filosofioi erityisesti Nozick. Chydeniuksen eläessä varhaisen valistuksen aikoihin suurin osa valtioiden menoista meni sotalaitokseen ja sosiaalitoimesta ja koulusta vastasi kirkko.

Tässä edellytän, että yökartijavaltio toteuttaa toimeenpanovaltaa toimialallaan noudattaen tarkasti eduskunnan säättämiä lakeja, kansainväliset sitoumukset mukaan lukien. Jos vallankäyttäjät toimessaan näitä lakeja tahallaan rikkovat, tuomittakoon heidät kansanpetoksesta vankeuteen ja luottamuspannaan.

Yökartijavaltiota johtakoon suorilla kansanvaaleilla määrääjäksi valittava tasavallan presidentti, apunaan presidentin nimittämä hallitus. Presidenttiä älköön valittakoon uudelleen älköönkään hän muutenkaan kautensa päätyttyä osallistuko yökartijavaltion hallintoon ennen riittävän pitkän karensiajan kulumista.

Hallitukseen kuuluu minimissään ainakin seuraavat toimialallaan toimeenpanovaltaa käyttävät osastot eli ministeriöt:

1. ulkoministeriö (ulkosuhteet)
2. puolustusministeriö (sotavalmius)
3. sisäministeriö (poliisi ja pelastustoimi, kansanhuolto ja huoltovarmuus – voi sisältää ruokaketjun tukemisen)
4. oikeusministeriö (oikeuslaitos, lainkäyttö, ihmisoikeudet)
5. rahaministeriö (verot ja maksut)

Näiden tehtäväkentät olisivat pääosin kuten nykyisin on tapana, maassa maan tavalla. Sisäministeriö olisi korostetusti poliisi- ja pelastusministeriö. Sen alle kuuluu huoltovarmuus, mukaan lukien maataloustuki, jonka perimmäinen tarkoitus on turvata elintarviketuotanto kriisiaikoja varten, ellei niitä varten perusteta eri ministeriötä.

Yökartijavaltio edustaa valtiota ulkomaailmaan. Yökartijavaltion rajat määrittelevät itsenäisen valtion rajat. Eduskunnan yksinomaisen lainsäädäntövalta kattaa koko yökartijavaltion alueen.

Ministerivastuusta pitää keskustella. Parlamentarismi ja vallan kolmijakoperiaate eivät sovi helposti yhteen². Parlamentarismin mukaan ministerit ovat vastuussa parlamentille, joka voi erottaa ministerin taikka hallituksen, mutta kolmijakoperiaatteen mukaan hallitus tulee pitää erillisenä lainsäädäntölaitoksesta. Presidentialismi eli ministerin vastuu presidentille sopii paremmin kolmijakoperiaatteelle. Oletan siten, että presidentti nimittää ja erottaa ministerit. Muuten ministeri taikka presidentti voidaan ja tulee erottaa, jos heidät tuomitaan valtakunnanoikeudessa kansanpetoksesta.

Oikeusvaltio

Valtioon kuuluu oikeuslaitos, yökartijavaltion osana. Se huolehtii retributiivisesta oikeudenmukaisuudesta. Rangaistuksen pelko myös tuottaa pelotteen, jonka oletetaan vähentävän motivaatiota rikkoa lakeja.

Oikeuslaitos tulee erottaa lainsäädäntövallasta ja toimeenpanovallasta elimellisesti ja persoonallisesti. Se jää kuitenkin väkisin riippuvaiseksi hallituksesta ja parlamentista, ellei rahoitus- ja nimitysvaltaa liitetä erillisen vaaleilla valitun toimielimen – minimissään yhden oikeuspresidentin – vastuulle. Itse itseään täydentäviin hallinto- elimiin liittyy omat vaaransa ja jokaisen virkamiehen pitää olla vastuussa kansalle suoraan tai epäsuoraan.

Perusvaltio

Perusvaltiolla tarkoitan hieman minimivaltiota suurempaa valtiota. Siihen liitetään yö- vartijatoimen lisäksi muita tehtäviä, jotka ovat nykyvaltiolle välttämättömiä, mutta joita ei muille hallinnonaloille voida tai haluta siirtää, vaikka ne eivät välttämättä olisikaan luonteeltaan negatiivisia. Työnjaosta, valtiollisista olosuhteista ja valtaperinteistä riippuen perusvaltioon voidaan vielä perustaa esimerkiksi

- elinkeinoministeriö (talousministeriö), joka huolehtii erityisesti yksityisen sektorin kaupan, teollisuuden ja muun liiketalouden edistämisestä,
- valtionkiinteistöministeriö, jolle kuuluvat kansalliset liikenneväylät ja muut siviili-infrastruktuurit, joita ei voida delegoida kunnille, alueille taikka valtakunnallisille yhteisöille,
- terveysministeriö, jolle kuuluu terveyttä uhkaavien tekijöiden torjunta; sekä
- ympäristöministeriö, jolle kuuluu saasteentorjunta, luonnonsuojelu, ilmastonmuutos ja muu niihin liittyvä toiminta. Ympäristötoimi voidaan kuitenkin hajauttaa muille ministeriöille, koska ne pääosin liittyvät talouteen, turvallisuuteen taikka terveyteen – ainoastaan luonnon suojelu sen absoluuttisen arvon pohjalta sopii vaikeasti muihin ministeriöihin. Toisaalta mallissa terveystoimi on

---

2 Toisaalla olen esittänyt ratkaisuja, kuten kaksikamarinen parlamentti, mutta en sotke niitä tähän.

delegoitu valtion ulkopuolelle, mutta minimivaltiokin tarvitsee valvontaa terveysriskien varalta, mikä pitää johonkin ministeriöön sijoittaa – vaihtoehtona olisi sisäministeriö.

Muiden lisäministeriöiden tarpeesta voidaan keskustella, koska sosiaali-, terveys-, kulttuuri- ja opetusministeriöiden toimintakenttä on tässä mallissa delegoitu toisaalle. Näihin liittyvän lainsäädännön valmistelu kuitenkin tarvitsee omat valmisteluviranomaiset, joskin lainvalmistelu voidaan siirtää toimeenpanevalta hallitukselta lainsäädäntöelimen yhteyteen kolmijakoa vahvistaen, jolloin varsinainen toimeenpaneva hallitus jää kevyeksi.

Tutkimustoimintaa perusvaltio harjoittaa ja rahoittaa vain sen verran, mitä se tarvitsee välitöntä tietoa toiminnan suunnittelua varten. Lainsäädäntötoimintaa, tietopohjaista päätöksentekoa ja muuta tulevaisuuden suunnittelua varten kuitenkin tarvitaan kohtuullisen paljon täsmätietoa, jota saa vain tutkimuksen kautta. Perusvaltio tarvitsee siten oman tutkimuslaitoksensa tai ainakin viraston, joka tilaa tutkimuksia vapailta tutkimuslaitoksilta.

Perusvaltio rahoittaa itsensä verotuloilla. Yövärtijavaltion tulot voidaan kerätä luonnollisimmin yritys- ja yhteisöveroin, tarvittaessa yksityishenkilöiden progressiivisin pääoma- ja varallisuusveroin, koska rikkaimmat eniten yövärtijasta hyötyvät. Yövärtijavaltio voi myös kerätä erilaisia kansainväliseen kauppaan tai varallisuudensiirtoihin liittyviä tulleja, veroja ja maksuja.

Rahavaltio

Jos valtiolla on oma rahayksikkö, siitä vastannee perusvaltioon kuuluva valtion keskuspankki. Keskuspankin ei tarvitse olla hallituksesta itsenäinen – rahapolitiikka on kuitenkin aina arvopolitiikkaa eikä pelkkää teknokratiaa. Jos se kuitenkin halutaan erottaa hallituksesta, pitää sille valita suorilla tai epäsuorilla vaaleilla joko pankkivaltuusto taikka vain pääjohtaja päteväksi katsottujen joukosta.

Puhtaassa itävaltalaisessa yövärtijavaltiossa ei ole valtion pankkia, ainoastaan yksityistä tai ulkomaista rahaa. Friedmanilaiseen valtionäkemykseen kuitenkin kuuluu riippumaton keskuspankki. Euromaissa raha on oleellisesti ulkomaista, joten keskuspankilla ei ole erillistä virkaa ja valtaa, vaan sen suppeat tehtävät voidaan siirtää valtiovarainministeriölle tai sen alaiselle virastolle.

Positiivinen valtio

Sosiaalivaltio

Minimivaltio ideoitiin aikana, jolloin suurin osa valtioiden budjetista meni sotalaitokseen, kirkko vastasi sosiaalihuollosta ja koulusta ja jokaisen oletettiin pitävän huolta itsestään ja perheestään. Nykyaikaisessa työnjakoon perustuvassa sääntelyyhteiskunnassa kaikki eivät kuitenkaan pysty huolehtimaan itsestään saati perheestään eikä kirkko pysty huolehtimaan kaikista heikoista. Kansalaisten – erityisesti lasten – tasa-arvo vaatii yhteiskunnallista yhteisvastuuta.

Hyvinvointivaltiossa kansalaisille turvataan terveydenhuolto ja sosiaaliturva julkisen ja lakisääteisen sosiaalivakuutuksen pohjalta (Yeung, Saari & Lagerspetz 2007). Hyvinvointivaltio huolehtii kaikesta julkisesta terveyden- ja sairaudenhoidosta (mahdollisesti delegoiden osan kunnille tai muille itsehallinnollisille yksiköille). Se myös vastaa eläkkeistä sekä muista sosiaaliavustuksista. Minimielintason ylittävät ansiosidonnaiset edut voidaan jättää vapaaehtoisten, itsenäisten rahastojen vastuulle.

Määritelmällisesti hyvinvointivaltio toteuttaa sosiaalivakuutusperusteista sosiaaliturvaa. Sellainen voidaan toteuttaa yksityisestikin nozickilaisen utopianäkemyksen tapaan, mutta siitä poiketen vaadin pakkojäsenyyttä hyvinvointivaltioon, koska mikä tahansa vapaaehtoisuus johtaa väistämättä kasaantumisongelmiin tai vapaamatkustukseen. Erityisesti organisaation mahdollisuus valita asiakkaat voi johtaa eriarvoisuuden kasautumiseen.

Pääsääntöisesti hyvinvointivaltio järjestää koko julkisen terveydenhoidon. Se kattaa kaiken paikallisista terveysasemista erikoissairaanhoidon, sisältäen hammaslääkärit, silmälääkärit, optikkopalvelut sekä korvattavien reseptilääkkeiden jakelun, mahdollisesti suoraan terveyskeskuksesta. Mitään merkittävää hoitoketjun osaa ei jätetä ulkopuolelle. Ainoastaan ydintehtäviin kuulumattomia toimenpiteitä voidaan yksityistää ja mahdollisesti kilpailuttaa, kuten laboratoriotutkimuksia taikka vastaavan lääkärin määräyksestä tehtäviä hoito- ja kuntoutustoimenpiteitä. Merkittäviä hoitopäätöksiä ei tule ulkoistaa.

Korvauksettomien lääkkeiden, terveysvarusteiden ja silmälasien myynti jäisi yksityisen sektorin vastuulle. Apteekeissa ei siten tarvitse korvausbyrokratiaa.

Perusvaltion sisällä voi toimia yksi tai useampia alueellisesti (tai etnisesti, kielellisesti, ammatillisesti t.m.s.) rinnakkaisia hyvinvointivaltioita. Tässä on varottava eriarvoistumista, minkä estäminen vaatii valtiollista takuuta. Alueellisen kattavuuden määrää säädettävä solidaarisuusalue, joka voidaan määrittää asuinpaikan, työssäkäyntipaikan tai muun perusteen pohjalta. Jos perusvaltiossa on useita hyvinvointialueita, niin niiden välille voidaan osoittaa tulonsiirtoja kunkin alueen varakkuuden perusteella.

Yksittäinen taajamakunta olisi todennäköisesti liian pieni solidaarisuusalueeksi, koska kansalaiset voisivat jäädä hyvin eriarvoiseen asemaan asuinpaikan suhteen. Todennäköisesti tehokkainta olisi koko maan kattava hyvinvointialue, joskin se voi tuottaa muita ongelmia byrokratian tai demokratian suhteen.

Sosiaaliturva koskisi ensisijaisesti massa asuvia oman maan kansalaisia ja toissijaisesti massa pitkäaikaisesti asuvia maahanmuuttajia. Maahanmuuttajilta – paluumuuttajat mukaan lukien – pitää vaatia ensin riittävää osallistumista vakuutus pohjaisen sosiaaliturvan rahoittamiseen, ennen kuin he saavat oikeuden siitä hyötyä. Muu voi johtaa vapaamatkustamiseen ja sosiaaliperustaiseen maahanmuuttoon. Joissain tapauksissa kansainväliset säädökset voivat edellyttää nopeampaa osallistamista vakuutusturvaan.

Vakuutusluonteisen sosiaaliavun lisäksi tai sijasta annettakoon akuuttia hätäapua kaikille sitä kiireellisesti ja välttämättä tarvitseville. Hätäapu ei riipu jäsenyyksistä tai maksetuista vakuutusmaksuista. Se siten erotettakoon vakuutusperusteisesta avusta ja sosiaalisista ja sivistyksellisistä oikeuksista. Välittömän hengen pelastamiseen liittyviä toimia ylittävistä toimista voidaan vakuuttamattomilta jälkikäteen veloittaa kohtuullinen korvaus siltä osin, kuin sitä sopivana pidetään.

Hyvinvointivaltion ylimpänä hallintoelimenä toimii vaaleilla valittava toimielin, ”hyvinvointivaltuusto” tai millä tahansa nimellä sitä kutsuttaneenkaan. Vaaleilla valitut jäsenet toimivat siinä sivutoimisina luottamushenkilöinä, mutta puheenjohtajisto (johtokunta, hallitus tms) voisi olla päätoiminen. Valtuustoon ei saa valita organisaation työntekijöitä taikka yöpartijavaltion luottamushenkilöitä.

Valtuusto valitsee hyvinvointivaltion ylimmän operatiivisen ja strategisen johdon (pääjohtaja ja apulaisjohtajat) määrääjäksi ja voi erottaa luottamuksen menettäneen johtajan määräenemmistöllä. Valtuusto päättää tuloista eli sille osoitetuista veroista tai veroluonteisista pakollisista sosiaalivakuutusmaksuista ja asiakasmaksuista sekä menoista eli siis budjetista, tietenkin laissa säädetyissä rajoissa. Se myös päättää palvelutasosta, prioriteeteista sekä johtosäännöstä. Valtuusto ei päättä lainsäädännön alaan kuuluvista asioista kuten potilaiden tai asiakkaiden oikeusturvasta, henkilöstön pätevyysvaatimuksista, jäsenyyden ehdoista tai työntekijöiden työsuhdeturvasta.

Kulttuurivaltio

Valtion menestys perustuu osaamiseen. Se vuorostaan pohjautuu edistykseen koululaitokseen. Koululaitoksen ylläpito kuuluu sivistysvaltion velvollisuuksiin. Koulutus sisältää varhaiskasvatuksen, peruskoulun, ammattikoulut, korkeakoulut sekä aikuisopplaitokset. Sivistystoimeen kuuluu osin myös muu kulttuuritoimi.

Vapaa-ajanpalveluihin verrattavien kulttuuripalvelujen tarjoaminen kuuluu kuitenkin markkinasektorin vastuulle, ellei jostain syystä julkis palveluluonteisen kulttuurituotteen tarjoaminen kuulu luontevammin valtiolle.

Sivistysvaltion pitää rahoittaa itsensä sopivalla verolla. Asiakasmaksujen varaan sitä ei voi jättää kuin rajoitetuin osin lähinnä aikuisten osalta, koska lapset eivät pysty maksamaan ja vanhemmille osoitetut maksut voivat aiheuttaa eriarvoisuutta lapsille. Koska käytännössä valtion kulttuuri-, opetus-, tutkimus- ja sivistystoimi voidaan toteuttaa hyvin eri tavoin eri organisaatioiden tasolla, rahoituskin voi tulla monesta eri lähteestä monien eri verojen kautta. Eriarvoisuuden välttäminen voi vaatia valtiollista tasoitusrahoitusta.

Sivistysvaltio-organisaatio voi olla yhtenevä hyvinvointivaltion taikka kuntien tai kaupunkien kanssa. Silloin se ei tarvitsisi välttämättä omaa valtuustoaan, mutta mahdollisesti oman lautakunnan tai vastaavan. Jos sivistysorganisaatio poikkeaa näistä, sille valitaan vaaleilla valtuusto, jonka vaaleissa äänioikeutettuja ja vaalikelpoisia olisivat kaikki jäsenet taikka vain käyttäjät (koululaisten vanhemmat ja täysi-ikäiset opiskelijat) ja rahoittajat.

Sivistystoimi voi jakautua erillisiin itsenäisiin kulttuurikuntiin alueellisesti taikka etnisesti. Jälkimmäisessä tapauksessa kukin kulttuurikunta vastaisi omankielisistä sivistyspalveluista. Siinä on varottava etnistä eriarvoisuutta, jopa rasismia, jos eri etniseen ryhmään kuuluvat valikoituvat yhteiskunnan sosiaalisen hierarkian eri portaille, jolloin niiden tarpeet ja itserahoitusmahdollisuudet poikkeavat toisistaan.

Tyypillisesti valtio delegoi sivistystoimen kuntien vastuulle. Varsin pienikin kunta muodostaa kriittisen massan peruskoululle, joskin jo ammattikoulua varten voidaan tarvita leveämpää pohjaa.

Infrastruktuurivaltio

Valtio tarvitsee julkista infrastruktuuria, kuten julkisia rakennuksia, maanpuolustuslaitteita ja liikenneväyliä. Puolustuksellinen infrastruktuuri kuuluu luonnollisesti puolustusministeriön hallinnonalaan. Jonkun hallintoelimen (tai joidenkin hallintoelinten) tulee vastata valtakunnallisesta ja paikallisesta siviili-infrastruktuurista. Se kattaa ennen kaikkea liikenneverkoston. Satamat ja lentokentät voidaan teoriassa rakentaa yksityisin varoin. Myös yksityisiä siltoja, tunneleita, moottoriteitä on rakennettu, mutta käytännössä maanteiden ja katujen yksityistäminen tuottaa paljon turhia liiketoiminta- ja sääntelykustannuksia ja lähes väistämättä johtaa tehottomaan käyttöön. Liikennekohteista muodostuu helposti paikallisia monopoleja, koska rinnakkaisten satamien, tunnelien ja siltojen rakentaminen olisi pöljää. Siksi liikenneverkosto tulisi rakentaa ja hallita julkisesti. Sitä varten tarvitaan julkista kiinteistötoimintaa.

Reaalivaltiossa paikallinen katuverkosto ja muu paikallinen infrastruktuuri annetaan luonnollisimmin kaupunkien ja kuntien vastuulle. Valtakunnallinen liikenneverkosto vaatii kuitenkin valtiollista koordinoitua ja rahoitusta. Varsin suuri osa liikenneinfrastruktuuria (lentokentät, satamat, syväväylät, asemat, paikallisradat) voidaan ongelmitta delegoida kunnille, mutta maanteiden ja kaukoliikennerautateiden

rakentaminen pitää koordinoida valtakunnallisesti, jotta tiet kohtaavat kunnan rajoilla. Niiden käytännön toteutus ja ylläpito kuitenkin voitaisiin antaa vastaavan itsenäisen yhtiön tai julkisyhteisön vastuulle.

Valtakunnallinen koordinointi ei välttämättä edellytä valtiota, vaan se voidaan toteuttaa alhaalta ylös infrastruktuurikuntien yhteisen koordinaatioelimen hallinnoimana. Toimielimen hallinnolle ja päätöksenteolle tulee antaa joitain lakisääteisiä velvoitteita ja rajoitteita, ettei satunnainen poliittinen blokki kähmi itselleen liikaa. Sillä tulee myös olla oikeuksia kävellä yksittäisen kunnan yli, jotta pääväylät voidaan rakentaa mahdollisimman suoraan ja kokonaistehokkaasti ja ympäristöystävällisimmin.

Lähitason tärkein infrastruktuuri on viemärointi. Ilman sitä kaupunki hukkuu jätöksiinsä. Myös se kuuluu luontevimmin lähihallinnon eli kunnan tai kaupungin vastuulle. Energianjakeluverkostot, vesijohdot sekä tietoliikennekaapelit toteutetaan myös tehokkaimmin julkisesti, ellei ole mahdollista ja järkevää rakentaa rinnakkaisia, kilpailevia verkkoja.

Yksityinen toiminta

Markkinat

Muuten talousjärjestelmä perustuu mahdollisimman vapaalle markkinataloudelle. Sitä määrittelevät seuraavat säännöt:

- Valtio ja muut julkisen sektorin organisaatiot eivät mene markkinoille, vaan jättävät sen yksityiselle sektorille, paitsi perustelluissa poikkeustapauksissa, joissa tarvitaan suunnitelmataloutta, kuten luonnolliset monopolit.
- Sallitaan kansalaisille ja muille valtion jäsenille täysi elinkeinovapaus, kunhan alakohtaiset pätevyys- ja turvallisuusvaatimukset täytetään.
- Vapautetaan ulkomaankauppa.
- Poistetaan kaikki protektionistiset säätelyt (mielellään jopa yksipuolisesti, mutta jotain voi jättää muiden painostamiseksi).
- Vastuutetaan elinkeinonharjoittajat vahingoistaan: jokainen elinkeinotoiminnasta hyötyä saanut on hyötynsä verran korvausvastuussa tahattomistakin vahingoista kolmansille osapuolille. (Palkansaajalle tulospalkkiot, bonukset ja muut normipalkan ylittävät palkkiot katsotaan hyödyksi.)
- Ulkoiskustannukset sisäistytetään veroluonteisilla ulkoistusmaksuilla.
- Reilua kaupankäyntiä ja vapaata kilpailua edistetään tukemalla symmetristä tietoa ja rajoittamalla markkinavääritymiä, kuten epäinformatiivista mainontaa.

- Monopolit ja eräissä tapauksissa myös duopolit tai oligopolit voidaan pilkkoa tai niiden toimintaa säädellä.
- Kartellit kriminalisoidaan ja penalisoidaan ankarasti.
- Yövärtijavaltio valvoo markkinoiden toimintaa ja tuomitsee rikkomukset.

Vastaavasti markkinasektori ei sekaannu julkisen sektorin tontille, mutta voi täydentää sitä asiakaslähtöisissä terveys- ja koulutuspalveluissa. Julkinen sektori voi toimia vapailla markkinoilla ostajana ja sen pitääkin hankkia markkinoilta tarvitsemiaan tuotteita ja palveluita, joille on toimivat markkinat eli riittävästi muitakin ostajia, jotta markkinat eivät jää yhden ostajan varaan. Ydintehtäviä tietenkään ei voi ulkoistaa.

Yksilöt, perheet ja kotitaloudet

Kansalaiset nauttivat mahdollisimman suurista vapauksista. Vapauden rajana on, että toisten oikeuksia ei saa loukata. Tässä en pohdi oikeuksia sen enempää, koska siihen liittyy monia tästä aihepiiristä riippumattomia arvoulottuvuuksia.

Yksilöt voivat yhdistyä perheiksi. Aikuisten perheytyminen voi perustua pitkälti keskinäiseen sopimiseen. Sekulaariin valtioon eivät kuulu uskonnollisperäiset avioliittosäädökset, mutta uskonnolliset yhteisöt voivat tietenkin itse päättää, millaiselle liitolle siunauksensa antavat. Tässä en ota siihen kantaa.

Perheen merkitys liittyy lisääntymiseen. Vanhemmat voidaan velvoittaa huolehtimaan lapsistaan. Lastenhuoltoa ei kuitenkaan voi jättää pelkästään perheille, koska se voi saattaa lapset eriarvoiseen asemaan, jopa heitteille, jos vanhemmat mistä tahansa syystä laiminlyövät lastensa kasvatuksen. Sen enempää en siihenkään tässä yhteydessä ota kantaa.

Perheestä voidaan muodostaa oma yhteisönsä tai jokaista voidaan käsitellä yksilönä. Se liittyy lähinnä omaisuuteen ja omaisuuden käyttöön siirtoon perheen sisällä. Perheen sisäisistä omaisuuden siirroista ei ole mielekäästä periä lahjaveroja. Tässä käsitelty valtiomalli ei varsinaisesti riipu perhemallista.

Hyväntekeväisyysyhteiskunta

Sivistykseen kuuluu heikoimmista huolehtiminen. Hyvinvointivaltion itsessään pitää huolehtia kaikista, jotka kantavat oman vastuunsa toisia kohtaan. Oikeudenmukaisuusperiaatteet eivät välttämättä vaadi omaehtoisesti sortuneista huolehtimista taikka minimoituneentuloa suurempaa turvaa. Yleisen inhimillisyyden vuoksi jokaisesta pitäisi kuitenkin pitää huolta, että pysyy hengissä eikä joudu epäinhimillisen kohtelun kohteeksi.

Hyväntekeväisyydellä tarkoitettakoon enemmän tai vähemmän vapaaehtoista apua heikoille. Se eroaa hengissäpysymiseen tähtäävästä julkisesta hätäavusta taikka vakuutusluonteisesta avusta, joka perustuu sovittuun yhteisvastuuseen. Valtio ei edes voi huolehtia kaikista sosiaalisista tarpeista, koska ihmisiä ei voi pakottaa kenenkään ystäviksi.

Tietty hyväntekeväisyys voidaan jättää kansalaisten vastuulle. Kansalaiset voivat muodostaa yleishyödyllisiä vapaaehtoisjärjestöjä ja lahjoittaa rahaa hyödyllisiin tarkoituksiin. Sellaista toimintaa pitää kannustaa mahdollisimman paljon, esimerkiksi rohkaisemalla osallistumaan vapaaehtoistyöhön taikka liittämällä verotukseen mahdollisuus kiinteään tai suhteelliseen kuukausilahjoitukseen. On osoitettu, että toisten auttaminen tuottaa myös iloa itselle. Myös suora lahjoitus hyvään tarkoitukseen ylevöittää mieltä eri tavoin kuin verovaroilla välillisen poliittisen päätöksenteon kautta annettava apu.

Heikoista huolehtimiseen liittyy vaikeita kannustinongelmia. Turvaverkot saattavat houkutella ihmisiä tarpeettomiin riskeihin ja löperyyteen huolehtia itsestään ja omasta toimeentulosta. Sitä ei kuitenkaan saa käyttää tekosyynä heitteille jättämiseen.

Joskus voi olla psykologisesti ja sosiologisesti suotavaa kanavoida sosiaalinen tuki ja apu hyväntekeväisyysjärjestöjen kautta. Sellainen ei tuo mielikuvaa avusta oikeutena, jota voi vaatia, vaan lahjana, josta on suotavaa osoittaa kiitollisuutta. Se voi kannustaa esimerkiksi ulkomaalaisia kotoutumaan, mitä pitäisi kuitenkin sosiologisesti tutkia.

Sivistysvaltioista koostuva sivistysmaailma huolehtii myös heikoimmista valtioista. Toistaiseksi maailmalla ei ole mitään maailmanlaajuista yhteisvastuujärjestelmää – edes Euroopan Unionilla ei ole toimivaa keskinäistä sosiaalivakuutuslaitosta. Käytännössä sellaisen perustaminen vaatisi riittävän symmetristä alkuasemaa, mistä ollaan kaukana. Kaikki kehitysapu perustuukin ihmisten auttamishalulle, usein erilaisten uskontojen tai muiden vakaumusten tukemana.

Sovellus Suomeen

Hallintorakenne

Edellä tarkastelin yhteiskuntajärjestelmää yleisellä tasolla. Se voidaan sopeuttaa kunkin maan tarpeisiin perinteistä, kulttuurista ja luonnollisista olosuhteista lähtien. Näissä lienee niin merkittäviä eroja, että yleisesti ei voida antaa tämän erityisempiä ohjeita.

Nyt lähdän tutkimaan eksplisiittisemmin mallin soveltamista Suomeen. Suomen erikoispiirteisiin kuuluvat karu ilmasto, suhteellisen vähäinen, mutta hyvin koulutettu väestö, tehokas hallinto, suuri pinta-ala, laaja harvaan asuttu maaseutu, Helsinki-keskeisyys, vauraus, luterilainen perinne, tuore kaupungistuminen, vahvat itsehallinnolliset kunnat, kollektiivinen individualismi sekä kaksikielisyys. Historiallisesti Suomeen on muodostunut tietty verorakenne, mukaan lukien työnantajamaksut, jäykät työmarkkinat (eivät edes oikeita markkinoita) ja poliittinen konservatiivisuus. Osa vallasta on luovutettu Euroopan Unionille, mutta Suomella on vastaava äänimäärä sen päätöksentekokoneistoissa. Nämä yhtäältä helpottavat, mutta toisaalta asettavat omia haasteitaan.

Edellä oletetun pohjalta oletan Uussuomen valtiollisen koostumuksen

1. perusvaltio: perushallinto vallan kolmijaolla, sisältäen toisistaan funktionaalisesti ja persoonallisesti riippumattomat eduskunta, oikeuslaitos ja toimeenpaneva hallitus;
2. hyvinvointiyhteisö: sote-hallinto ja sivistyshallinto;
3. infrastruktuurikunnat;

Miten hyvinvointiyhteisö toteutettaisiin Suomessa? Kuinka monta tasoa ja aluetta Suomeen tarvitaan? Jos Ahvenanmaan itsehallintoon ei puututa, minimissään tarvittaisiin kaksi suuraluetta: Ahvenanmaa ja Manner-Suomi. Teoreettisen maksimin sanelee kylien määrä, mutta käytännön yläraja tulee vastaan paljon aiemmin. Valta-kunnallista pienemmän autonomisen hyvinvointiyhteisön muodostaminen vaatisi tulonsiirtoja alueiden välille, mikä itsessään ei estä sellaista, mitä nyt vähän herättää närää maksajissa.

Ilmeisesti kunnat myös jatkossakin huolehtisivat paikallisista tarpeista. Tässä en analysoi kunnallisen, mahdollisen maakunnallisen ja valtiollisen sektorin työnjakoa sen tarkemmin (vaan pohdiskelen sitä toisaalla). Oletan kuntien huolehtivan paikallisesta infrastruktuurista, kaavoituksesta ja muista yhteiskuntapalveluista mutta jätän osin avoimeksi koulutus-, sosiaali- ja terveystoimen jakamisen kuntien, valtion ja mahdollisten maakuntien kesken.

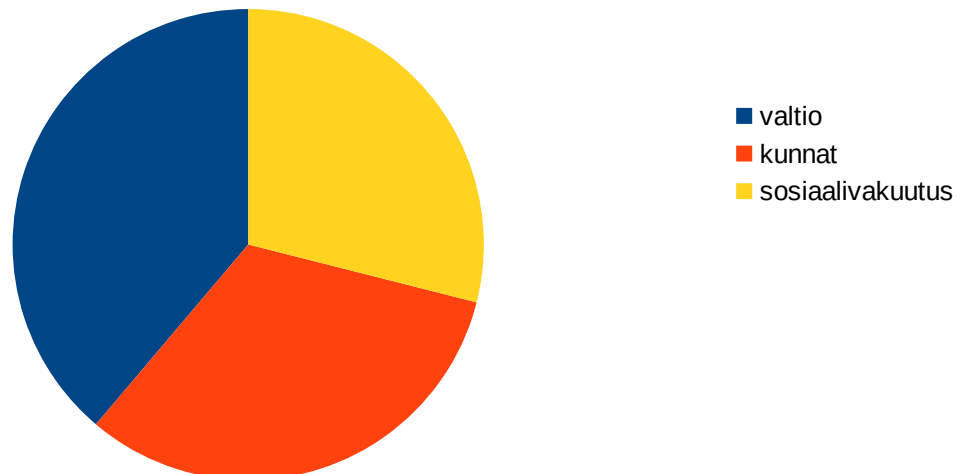

Nykyinen menorakenne

Tarkastellaan ensiksi julkisia menoja. Suomen julkishallinnon sulautetut kokonaismenot ovat 121 G€ vuodessa. Siitä valtiosektorin osuus on noin 59 G€, kuntasektorin osuus noin 49 G€ ja sosiaaliturvarahastojen noin 44 G€. Julkisen sektorin kokonaismenoja ja kokoa laskettaessa pitää vähentää kaikki keskinäiset siirrot, jotta sama summa ei tulisi laskettua kahteen tai useampaan kertaan. Näiden täydellinen eliminointi kohtaa vaikeuksia, koska sektoreiden välillä kulkee rahoja edestakaisin pitkienkin mutkien kautta. Lisäksi julkisen sektorin maksamista palkoista ja eräistä sosiaalietuuksista maksetaan tuloveroja ja sosiaalivakuutusmaksuja ja julkisiin hankintoihin voi liittyä piilevää menoveroa, joita yleensä ei pyritäkään vähentämään vertailukelpoisista luvuista.

julkiset menot

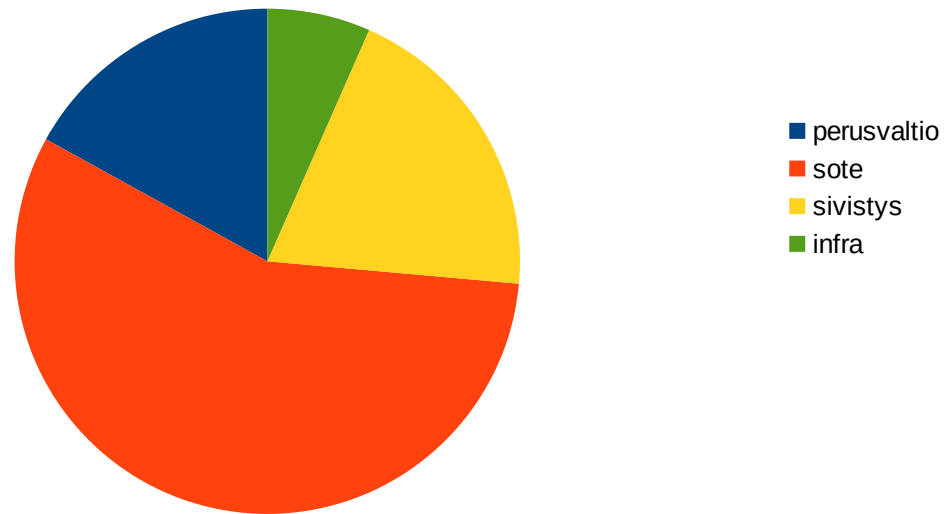
menojen jakaantuminen valtion, kuntien ja julkisten tai yksityisten sosiaalivakuutuslaitosten kesken (ei muita valtion ja kuntien yhtiöitä ja markkinaehtoisia liikelaitoksia)

Suhteellisen realistisen arvion mukaan koko julkisen sektorin nettomenot ovat 106 G€³. Tähän ei lasketa markkinaehtoisesti tai asiakasrahoituksella toimivia valtion tai kuntien omistamia yhtiöitä tai liikelaitoksia, kuten energialaitokset, satamat ja liikennelaitokset, vaan niiden tulouttavat voitot taikka niille annetut tuet lasketaan nettona. Puolet (55 G€) julkisista menoista menee sosiaaliturvaan

³ Kaikki seuraavat menot ja tulot ovat budjettivuodelle, ellei toisin ilmoiteta.

julkiset menot yhteensä sektoreittain
valtio, kunnat ja sosiaalivakuutus yhteensä

Suomen nykyisen perusvaltion menot jakautuvat nykybudjetin mukaan suunnilleen:

- oikeustoimi 1,0 G€
- maanpuolustus 3,1 G€,
- sisäinen turvallisuus 1,5 G€,
- ulkopoliittikka 1,1 G€ (sisältää kehitysapua 0,7 G€)
- työ- ja elinkeinotoimi 1,5 G€ (ilman yritystukia)
- maataloustuki (sis. EU kautta kulkeva) 2 G€,
- muu yritystuki 1 G€,
- muu hallinto 4 G€
- kansainvälisiä jäsenmaksuja (netto) 1 G€.
- kansallisen liikenneinfrastruktuurin hoito 2 G€
- ympäristönsuojelu 0,1 G€
- velanhoitokulut 1,5 G€
- eläkkeet 5 G€
- muu sosiaali- ja terveystoimi 15 G€

- opetustoimi 6 G€ (puolet korkeakoulutukseen, sisältää tutkimuskuluja noin miljardin)
- siirrot kunnille 8 G€ (lähinnä sote-toimeen)

Minimiyövärtijavaltion budjetti olisi noin 6 G€ (punaisella kirjoitetut). Laajemman ja realistisemman perusvaltion (oranssilla kirjoitetut) budjetti olisi 20 G€. Sen arvioin vähentämällä valtion kokonaisbudjetista sosiaali- ja terveystoimen menot, opetusmenot, siirrot kunnille sekä velanhoitokulut. Siitä elinkeinotoimintaan maatalous mukaan laskien menee 4,5 G€, ulkomaisiin nettomaksuihin yli 1 G€, liikenneinfrastruktuureihin 2 G€, muuhun hallintoon 4 G€ ja kaikkeen sälään loput. Hyvinvointivaltiolla kuuluvat menot on sinisellä.

Kuntien budjetti on nykyisin 41,3 G€ ilman lainoja. Sen menopuoli voidaan jakaa kolmeen osaan seuraavasti:

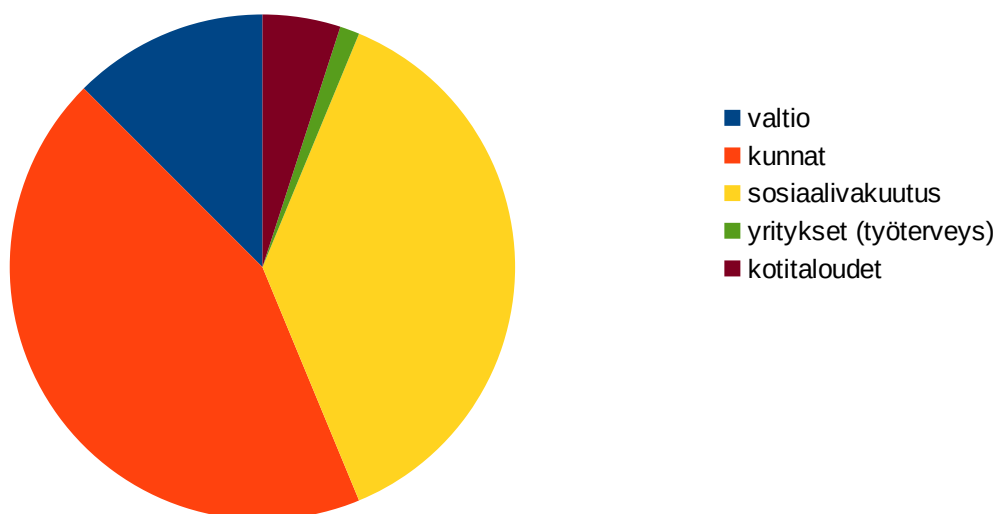
- sote-toimi 21,3 G€
- sivistystoimi 13,5 G€
- muut tehtävät 6,5 G€ (yhteiskuntapalvelut, kiinteistötoimi t.m.s.)

Mikä lienee puolibruttona (vähentämättä asiakasmaksuja ja muita vastaavia tuloja eikä myöskään sotu-rahastoille siirtyviä työnantajamaksuja n. 4 G€). Tuloja pitää saada yhtä paljon, mistä kerätään veroina 22,4 G€, valtionapuna 8,5 G€ ja maksuina ja myyntituloina 11 G€. Ilmeisesti tästä kierrätetään noin kolmasosa kuntayhtymille, jotka voidaan laskea kuuluviksi kuntasektorille.

Hyvinvointiyhteiskunnan kokonaisbudjetti on Suomessa yli 80 G€. Siitä kuntien osuus on noin 35 G€, valtion osuus noin 10 G€ (ilman siirtoja) ja sosiaalivakuutus-kassojen osuus lähes 30 G€. Työterveyshuoltoon menee työnantajilta vajaat 1 G€ ja kotitaloudet maksavat itse yksityisestä terveydenhoidosta lähes 4 G€.

hyvinvointiyhteiskunnan rahoituksen jakaantuminen

yhteensä yli 80 miljardia euroa

Julkisista hyvinvointimenoista lähes puolet (40 G€) menee rahamääräisiin tukiin ja avustuksiin (eläkkeet, työttömyyskorvaukset j.n.e.), neljännes koulutukseen (20 G€) ja loput pääosin sosiaalihuoltoon (esim. luontaisavustukset 5 G€, kuntien palvelut yhteensä 11 G€) ja terveydenhoitokuluihin (kuntabudjetti 12 G€ + Kelan korvaukset 3 G€).⁴

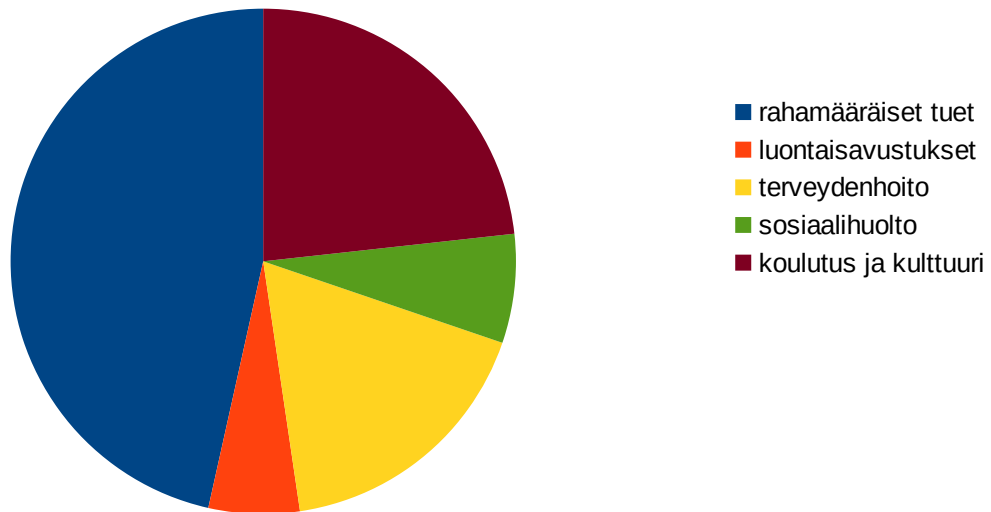
Tulevaisuudessa eläkemenojen odotetaan kasvavan. Työttömyysmenot voivat puolittua (6 → 3 G€), jos talous saadaan kuntoon – lisäksi nykyisin maksetaan parin miljardin edestä turhia asumistukia sekä lääkärikorvauksia (100 M€), jotka eivät hyödytä tuensaajaa vaan kohdentuvat kapitalisteihin ja pitäisi siten pikimmiten poistaa. Siten pikainen jopa 5 miljardin säästö sosiaalimenoista on mahdollista.

Yritystuista toivotaan säästettävän 2 miljardia. Yritystukiin sisältyvät myös maa-taloustuet, joiden poistaminen on osoittautunut äärimmäisen hankalaksi kansainvälisen tilanteen vuoksi. Emmehän halua menettää EU-tukia. Muusta hallinnosta voidaan säästää 1-3 miljardia automatisoimalla toimintaa, yksinkertaistamalla prosesseja ja parantamalla johtamista, mutta tässä esseessä ei sen yksityiskohtiin puututa eikä mitään luvata. Oletan vain, että perusvaltion budjetista voidaan nipsaista jopa 5 miljardia, jos niin halutaan. Totta kai siitä koituu myös negatiivisia sivuvaikutuksia, ei sellaista voi välttää, ja suuremmat leikkaukset tuottavat väistämättömästi eksplisiittistä haittaa joillekulle. Toisaalta turvallisuusmenoissa on nousupainetta, joten 3 miljardin reaalisäästö kuulostaa realistiselta.

⁴ Nämä eivät summaudu yhteen, koska ne sisältävät päällekkäisyyksiä.

hyvinvointimenot

kokonaismenot kohteittain

Koulutuksesta (20 G€) peruskoulutus vie lähes 6 miljardia, varhaiskasvatus vajaat 3 miljardia, ammattikasvatus 0,8 G€, lukiot 0,6 G€ ja korkeakoulutus 3 miljardia (sisältäen tutkimusmenoja). Loput menee erilaiseen täydennys- ja aikuiskasvatukseen sekä kulttuuritoimeen. Menoissa on korotuspainetta ainakin miljardin verran, mutta säästämahdollisuuksia löytyy hyvin vähän, lähinnä kulttuurin ja liikunnan puolella suuruusluokkaa sata miljoonaa euroa.

Suomen julkisen sektorin tulot

Menot tulee kattaa tuloilla, joko veroina tai asiakasmaksuina. Tilapäisesti voi ottaa velkaa, jota joskus pitää maksaa takaisin – joskin tietty velkaantuminen on välttämätöntä yksityisen talouden pyörimiseksi – mutta seuraavassa oletan velkaneutraalin tilanteen eli velkaa ei oteta eikä makseta. Tarkastellaan tuloja, joita Suomen julkisen sektorin osat saavat veroina, veroluonteisina maksuina, muina maksuina ja sekalaisina tuloina.

Aloitetaan valtiosta. Nykyisen Suomen **valtion tulot** (yhteensä 54 G€ tänä tai viime vuonna) koostuvat seuraavasti:

- yhteisöverot 4,4 G€ (ei nostovaraa tässä tilanteessa),
- arvonlisäverot 19 G€ (nostovaraa → 23 G€),
- muut liikevaihtoon perustuvat verot (vakuutus, apteekki y.m.) 1 G€,
- ansiotuloverot 5,8 G€ (laskupainetta)
- pääomatuloverot 3,1 G€ (rajallisesti nostovaraa)
- perintö- ja lahjaverot 0,7 G€ (nousussa, nostovaraa → 1 G€),

- valmisteverot 7,5 G€ (mistä 4,7 G€ oleellisesti energiaveroja tai ympäristö-/saasteveroja ja 2,9 G€ terveysveroja – nostovara rajallinen kansainvälisen kilpailun vuoksi),
- auto- ja ajoneuvoverot 2,2 G€ (laskupainetta),
- varainsiirtovero 0,8 G€ (poistettava asuntojen osalta – nostopaineita arvopaperikaupalle),
- sekalaisia tuloja (kuten veikkausvoittovarot ja siirrot) 4,7 G€ (poistettu EU palautukset, varuillaan muidenkin siirtojen suhteen ettei tule kaksoislaskua) sekä
- yritystuloja 2,7 G€ (poistettava).

Varallisuusverot on poistettu Suomesta vuosia sitten. Niitä on esitetty palautettavaksi, mille löytyisi filosofisia perustelujakin. Varallisuusveron tuotto oli kuitenkin alle 0,1 G€. Suurempi tuloutus vaatisi verotettavan varallisuusperustan laajentamista sekä varallisuusrekisteriä. Oma valuutta mahdollistaisi ”rahaveron” eli rahaa painamalla voisi saada tuloja 5-10 G€ vuodessa revittämättä inflaatiota liian suureksi.

Kunnat keräävät verotuloja 22 G€ seuraavasti

- kunnallisveroa (ansiotuloveroa) 19 G€ [42 % kuntien tuloista]
- yhteisöveroa 1,5 G€ [3,4 % kuntien tuloista]
- kiinteistöveroja 1,7 G€ [3,4 % kuntien tuloista] (nousussa ja nostettavissa merkittävästi).

Lisäksi kunnat keräävät maksuja y.m. 12 G€ (sote 2,2 G€, opetus- ja kulttuuritoimi 1,1 G€ ja muu toiminta 9,1 G€ - jossain oli toimintatuotot yhteensä 9 G€, jossain ulkoiset tuotot 5 G€ – miten tuon nyt laskee ja määrittelee – joissain lähteissä tulot annetaan bruttona ja toisissa nettona, jossain jotain siltä väliltä⁵) ja saavat valtionavustuksia 8,6 G€ (mitä ei pidä laskea kahdesti julkisen sektorin nettomenoihin).

Pakollisia **sosiaalivakuutusmaksuja** maksetaan sosiaalivakuutusyhtiöille palkoista (7 G€) tai palkkojen sivukuluna (20 G€) yhteensä 27 G€. Siihen kuuluu eläke-, sairaus- ja työttömyysvakuutusmaksuja niin Kelalle kuin lukuisille yksityisille sosiaalivakuutusyhtiöille.

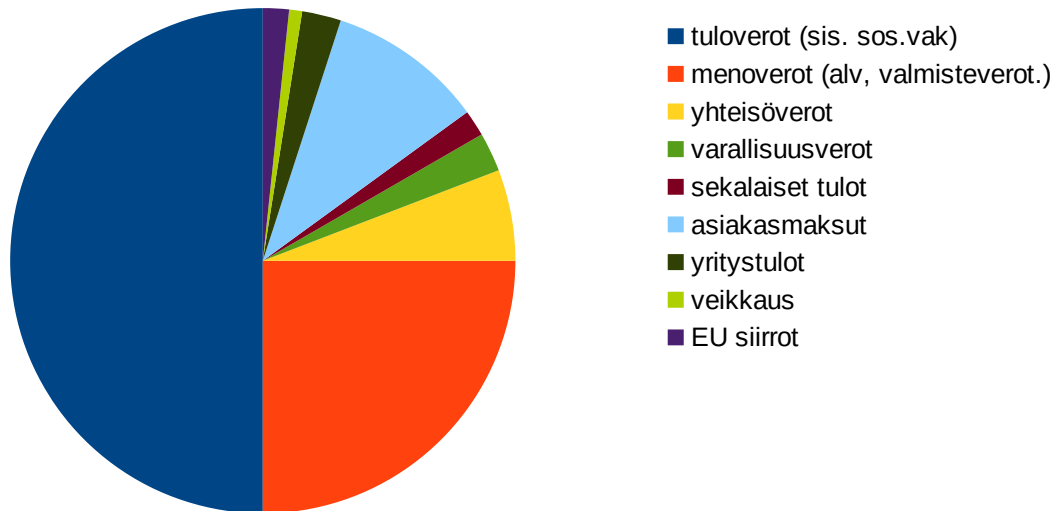
Yhteensä tuloveroja maksetaan 56 miljardia, menoveroja 30 miljardia, omaisuusveroja 3 miljardia ja yhteisöveroja 6 miljardia. Arvonlisävero yksinään muodostaa lähes puolet ei-tuloveroista ja muiden liikevaihtoperusteisten verojen kanssa jopa yli puolet, toisen puolen koostuessa säläveroista ja sekalaisista tuloista.

Veroja jää keräämättä jokunen miljardi. Verovajeen tarkkaa määrää ei tiedä kukaan. Arvonlisäverojen verovajeeksi on arvioitu reilu miljardi (Savolainen 2018), muista veroista puuttunee hieman enemmän.

5 Minulle on epäselvää, miten lasketaan esimerkiksi kunnallisten vuokra-asuntojen vuokratuotot. Liiketoimintaa sinänsä ei pitäisi laskea bruttona budjettiin.

julkiset tulot

verot, veroluonteiset maksut ja muut tulot

Tulojen sovittaminen menoihin

Verolla tarkoitetaan lakisääteistä maksua, josta maksaja ei saa suoraa etua. Siltä osin vero eroaa maksusta tai vakuutuksista. Sosiaalivakuutusmaksuja pidetään kuitenkin aika veroluonteisina.

Määritelmästä riippumatta verojen legitimitetin ja maksuhalukkuuden vuoksi (veronkierron motivaation vähentämiseksi) olisi toivottavaa, että

1. Kukin vero menee mahdollisimman lähelle kohdetta, josta sitä maksetaan.
2. Vaikeimmin kierrettävät verot kohdistetaan kielteisimmiksi koettuihin, mutta välttämättömiin kohteisiin, ja helpoiten kierrettävät verot mahdollisimman yleisiin tarkoituksiin, joiden välttäminen tuottaa eniten huonoa omaatuntoa.

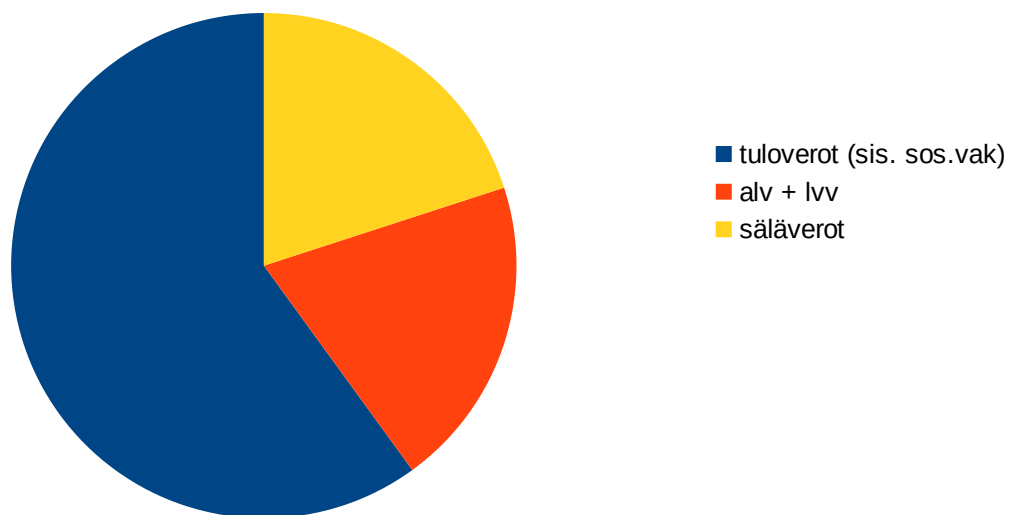
Kokonaan veroja ei kuitenkaan voi kohdentaa maksajan mukaan, vaan suurin osa veroista menee joka tapauksessa yleiseen pottiin, jakaantuen eri hallintosektoreille. Tarkastelen kuitenkin muutamaa mahdollisuutta kohdentaa veroja edellisten verotulo- ja menomäärien perustella, koska se voi yksinkertaistaa tulo- ja menorakennetta eriytettyssä mallissa. Kaikkein ilmeisimmin

- palkkaverot kohdistetaan sosiaali- ja terveystoimeen, erityisesti ansiosidonnaisiin etuuksiin [toteutuu jo suurelta osin]
- kiinteistöverot kohdistetaan kunnalle (erityisesti tekniseen toimeen) [toteutuu, joskaan ei täsmällisesti – kunnallisten maksutulojen ohella se riittää kiinteistö-kunnan rahoitukseen ylenmääräisesti]
- muuhun varallisuuteen ja varainsiirtoihin kohdistuvat verot kohdennetaan yövartijavaltiolle (koska yövartijavaltion toisena tehtävänä on turvata varallisuuden säilyminen)

- yritys- ja elinkeinotoiminnasta tulevat verot kohdennetaan perusvaltioon (joka turvaa elinkeinotoiminnan) taikka koulutukseen (koska työnantajat tarvitsevat koulutettua työvoimaa)
- terveystuloverot (valmisteverot) kohdistetaan terveystoimeen
- autoiluun kohdistuvat erityisverot (pois lukien saasteverot ja yleiset verot) kohdistetaan tietoiimeen (perusvaltio + kunnat)
- perintö-, lahja- ja pääomatuloverot kohdistetaan heikoimmassa asemassa olevien ihmisten auttamiseen – sosiaalivakuutuksen ulkoinen hätäapu (koska niiden kiertäminen on aika helppoa)

verot

verot, sosiaalivakuutus ja muut veroluonteiset maksut

Edellisen pohjalta allokoituisi perusvaltiolle 4,1 G€ yhteisöveroja, 4,7 G€ energiaveroja ja 2 G€ auto- ja ajoneuvoveroja, sekä yritystulot (2,7 G€) yhteensä (13,5 G€ / 20 G€). Epämääräisesti sen jaettavaksi tulisi myös 3,1 G€ pääomatuloveroa, 0,7 G€ perintö- ja lahjaveroa. Mallin filosofian mukaan yritystulot kuitenkin annihiloitaisiin ja muutkin sekalaiset tulot voivat laskea, mikä pitää kattaa toisin. Toisena vaihtoehtona perusvaltiolle voisi allokoida arvonlisäveron, joka pienellä nostovaralla kattaisi kulut.

Paikallisiin yhteiskuntapalveluihin ja kiinteistötoimeen (muut kunnan tehtävät kuin koulutus-, kulttuuri-, sosiaali- ja terveystoimi) keskittyvälle ”kiinteistökunnalle” tarvitaan nettotuloja yhteensä noin 2 G€. Sille allokoituisi luonnollisesti 1,7 G€ kiinteistövero, jota voidaan pikkuisen korottaa (veroasiantuntijoiden mukaan kiinteistövero pitäisi moninkertaistaa – kansainvälisellä vertailulla se on erittäin pieni). Kiinteistökunnan bruttomenot ovat suuremmat, koska kiinteistö kunta saa paljon kiinteistöihin ja yhteiskuntapalveluihin liittyviä maksutuloja (9 G€). Auto- ja ajoneuvo-

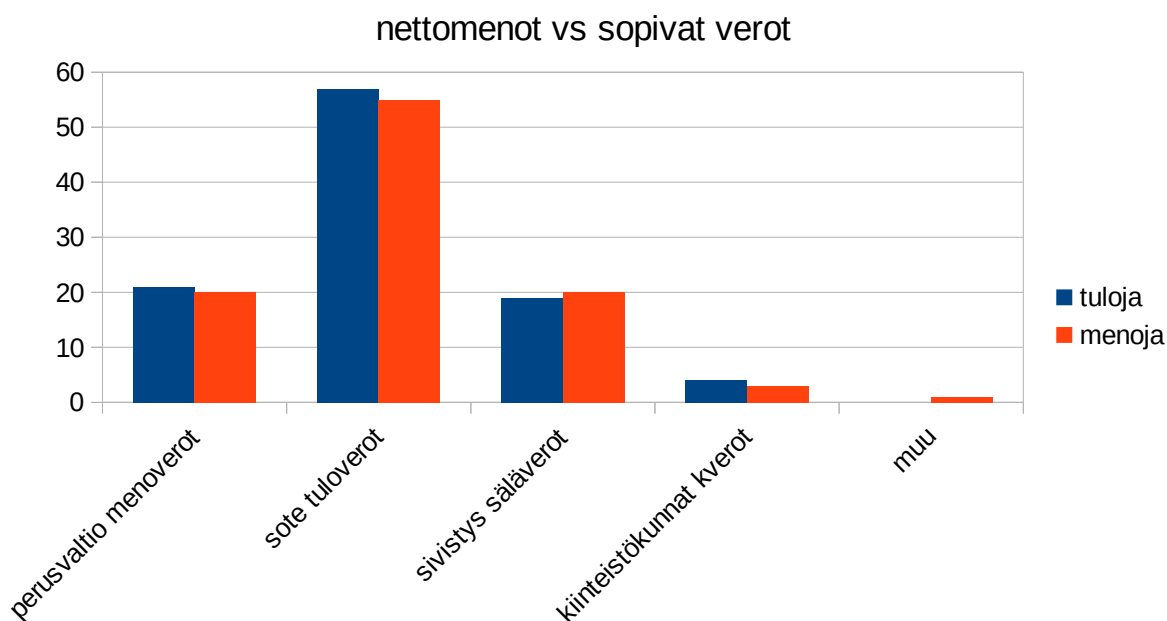

verot (2 G€) kattavat valtakunnallisen maantieliikenneinfrastruktuurin rakennus- ja ylläpitokulut ja myös siitä jää vähän ylijäämääkin, jota voidaan kunnille jyvittää. Rautateitä ei helposti saada aivan omavaraisesti toimimaan, vaikka pitäisi. Paikallinen ratainfraasemineen voidaan ja pitäisi rahoittaa paikallisen kiinteistöveron kautta ja valtakunnallisiin ilmastoposiitivisiin investointeihin voidaan jyvittää pikkuisen ilmasto- tai elinkeinoveroja.

Hyvinvointivaltiolle (julkinen sosiaali- ja terveystoimi, sosiaalivakuutus ja kunta-sektori mukaan lukien) koituisi menoja $26 \text{ G€} + 27 \text{ G€} = 53 \text{ G€}$. Sille allkoituisi luonnollisesti henkilötuloverot eli $5,8 \text{ G€}$ ansiotuloveroja, 19 G€ kunnallisveroa, yhteensä $28,6 \text{ G€}$, sekä sotuvakuutusmaksut 27 G€ . Sille voidaan myös allkoida $2,7 \text{ G€}$ terveysveroa ja $0,5 \text{ G€}$ arpajaistuloa. Asiakasmaksuja kerätään $2,2 \text{ G€}$, missä lienee hieman nostovaraa. Yhteensä se tekee 60 G€ . Siten periaatteessa sosiaali- ja terveystoimi voidaan ajatella rahoitettavan kansalaisten veroluonteisella sosiaalivakuutusmaksuilla ja terveysveroin. Edelliset tulot ylittävät menot, joten muut henkilöverot kuin ansiotuloverot kuten pääomatuloverot ja perintöverot voidaan allkoida toisaalle. Silti tuloissa, esimerkiksi tuloveroissa on jopa hivenen alennusvaraa ja -painetta. Mitä ilmeisimmin tuloverot voidaan jakaa sote-toimeen kohdistettavin veroihin tai sosiaalivakuutusmaksuihin sekä erilliseen valtion tai kunnan tuloveroon, joka kohdistetaan muualle. Osa sosiaalimenoista voidaan muuttaa lainamuotoiseksi, jolloin vain luotto-tappiot näkyvät todellisina menoina.

Sivistystoimeen tarvitaan 21 G€ . Sille ei voida kovin luonnollisesti allkoida mitään, vaan se pitää rahoittaa yleisestä potista. Maksutuloja kertyy 1 miljardi, joten nettomenot ovat 20 G€ . Periaatteessa lisätuloja voidaan saada lainamuotoisella, veroista takaisin maksettavista maksuista, jos niin päätetään. Pääasiallisiksi rahoitusvaihtoehtoiksi jäävät joko arvonlisävero tai säläverot tai jokin kombinaatio näistä. Sälää tai kombinaatiota perustelee, jos sivistystointa jaetaan eri toimijoiden kesken (nyt kunnat huolehtivat perusopetuksesta ja valtio korkeakouluista). Periaatteessa tutkimusta, yliopistollista ja ammatillista koulutusta voisi rahoittaa yhteisöveroista $1,5 \text{ G€} + 4,4 \text{ G€} = 5,9 \text{ G€}$, ikään kuin hyvityksenä koulutetusta työvoimasta ja tietämyksestä (joskin yhteisövero on oleellisesti ennakkoa henkilöiden pääomatuloverosta). Työntajamaksuista (20 G€) voisi osan allkoida koulutukseen. Pääoma- perintö- ja lahjaverotkin (4 G€) voidaan allkoida perusopetukselle, jos niitä vähän nostetaan (6 G€), kuten muutama miljardi ansiotuloveroja. Säläverorahoitus voidaan perustella sillä, että sivistystoimi voidaan joka tapauksessa jakaa toisistaan riippumattomiin osiin, jotka saavat rahoituksensa eri sälän ja valvontansa eri organisaation kautta. Tiukan paikan tullen on keksittävä lisää sälää verotettavaksi (parta-vero). Säläverot voivat kuitenkin vaihdella suhdanteiden mukaan vuosittain muita veroja merkittävämmiin, mikä voi tuottaa ongelmia. Toinen vaihtoehto olisi käyttää arvonlisävero koulutukseen ja säläverot perusvaltiorille.

Nämä eivät kaikin osin mene tasan. Periaatteessa palkkaveroja voidaan helposti lähdekohdistaa sosiaaliturvaan ja terveydenhoitoon ja kiinteistö- ja liikenneveroja infrastruktuureihin (käyttömaksujen ohella). Arvonlisäverolla voidaan kattaa joko perusvaltio tai sivistystoimi ja toinen säläveroilla. Täydellisen loogisesti ei veroja voi lähdekohdistaa ilman merkittävää verorakenteen muutosta. Muista syistä verorakenteeseen tehdään joka tapauksessa muutoksia, jotka vähentävät tuloveroja ja lisäävät arvonlisäveroja. Sinänsä perusvaltio voi myös itse jakaa rahaa oman perusvaltion pidon ulkopuolelle, missä ei itse sitä toteuta. Itsenäisille yliopistoille ei kuitenkaan voi verotusoikeutta antaa, joskin valtakunnallinen sivistyssenaatti olisi teoreettisesti mahdollista, kuten myös erillinen vuosittainen kansanäänestys veroista, verojen nostosta tai alennuksesta. Paikallisille tahoille voidaan luonnollisesti allokoida kiinteistöveroja, eräitä ympäristö- ja terveysveroja, autoveroja sekä ansiotuloveroja, kun taas arvonlisäverot, energiaverot, pääomatuloverot, perintöverot sekä useimmat yhteisöverot kuuluvat luonnollisemmin yhteiseen valtionpottiin.

Kysymysmerkkejä

Ympäristöhallinto jäi orvoksi. Ympäristöministeriön budjetti on mitätön muihin verrattuna ja siitäkin suurin osa voidaan jakaa toisille ministeriöille. Erityisesti ympäristön suojeluun kuuluva budjettirahoitus on lähes merkityksetön suhteessa kokonaisbudjettiin, joskin verotuet ovat merkittäviä. Toisaalta oleellisesti ympäristöveroina kerätään yli 4 miljardia euroa, joten kohtuudella ympäristön suojeluun ja ilmastonmuutoksen estämiseen voisi sijoittaa enemmänkin rahaa esimerkiksi joukko-

liikenteelle, hiilinieluihin, ilmastopakolaisille ja kehitysapuun. Toisaalta merkittävä osa saasteveroista voidaan loogisesti allokoida terveystoimelle, koska ne aiheuttavat sairauksia. Ehkä ne kannattaisi eksplisiittisesti jakaa terveysveroiksi ja ympäristöveroiksi.

Sovellus: yksityistäminen ja sosialisointi

Pohtikaamme vielä, mitä toimialoja voidaan ja pitää yksityistää tai ”yksityistää” taikka toisaalta sosialisoida tämän filosofian mukaan.

Pääsääntöisesti melkein kaikki valtion ja kuntien omistamat markkinaehtoisesti toimivat osakeyhtiöt pitäisi yksityistää. Valtio-omistukselle ei ole juuri muita kuin poliittisia perusteita. Eräiden kansainvälisesti toimivien yhtiöiden (lähinnä kuljetusalalla) tulee nykyisin olla pääosin kotimaisessa omistuksessa valtioiden välisten sopimusten varmistamiseksi, mutta sopimukset voidaan neuvotella uusiksi, periaatteessa, eikä kotimaisen omistajan tarvitse olla valtio vaan omistajiksi kelpaavat myös yksityiset tahot. Jos yhtiö ei ole yksityistettävissä monopoliaseman tai julkisen palvelu-tehtävän vuoksi, osakeyhtiömuoto ei liene sille järkevin toimintamalli.

Suomen valtio omistaa pörssi-yhtiöiden ja muiden osakeyhtiöiden osakkeita 33 miljardin euron edestä, mistä tulee 2,7 miljardia euroa vuosittaista osaketuottoa. Periaatteessa valtion pitäisi myydä osakkeensa ja maksaa velkansa, mutta toisessa periaatteessa se on typerää, koska lainakorot ovat negatiivisia ja osaketuotto positiivinen. Osakkeisiin liittyy kuitenkin aina riskinsä, mikä näkyy niiden hinnoissa, joihin tulevat tuotot ja riskit on laskettu mukaan. Koska valtion osakeomistus rikkoo tämän esseen filosofiaa, myytäköön osakkeet. Aina filosofia ekonomian voittaa. Lisäksi niistä aiheutuu käytännön ongelmia, kuten jääviyskysymyksiä.

Kunnat omistavat joitain yhtiöitä, mutta ne eivät kilpaile markkinoilla, koska laki kieltää kuntia osallistumasta markkinaehtoiseen liiketoimintaan. Vesi, lämpö y.m. on usein yhtiötetty. Monopolistisina ne voivat toimia pikemmin liikelaitoksina.

Kuntien asuntotuotanto ja huoneenvuokraus kuitenkin rikkoo filosofiaa, koska markkinasektori pystyisi huolehtimaan asumisen tarpeista paremmin. Vaikka asuminen itsessään kuuluu perustarpeisiin, asunnon valinta pohjautuu yksityisiin toiveisiin, tarpeisiin ja mieltymyksiin niin vaihtelevasti, että suunnitelmatalous ei pysty niihin vastaamaan, vaan tarvitaan markkinoita ja markkinahinnoittelua. Riittäväällä kaavoituksella, tonttitarjonnalla ja luvituksella pystytään huolehtimaan riittävästä asuntotarjonnasta, joka pitää hinnat kurissa – nämä ovat pullonkaulana erityisesti Suur-Helsingissä, jossa kunnan poliitikot pyrkivät ensi sijaisemmin nostamaan omistamiensa kiinteistöjen arvosta kuin tuottamaan riittävästi asuntoja niitä tarvitseville. Kuntien tulee siis yksityistää vuokra-asuntoyhtiönsä, pois lukien sosiaalisin perustein jaettavat tuki-,

valvonta- ja palveluasunnot erityisryhmille. Kunnat omistavat yhteensä noin 300 000 asuntoa, joissa asuu noin 700 000 asukasta. Kunnallisten vuokra-asuntojen kokonaisarvo lienee reilusti yli kymmenen miljardia euroa.

Julkisen sektorin tulee vastata ja huolehtia koulu-, sosiaali- ja terveystoimen toteuttamisesta kokonaisuudessaan. Yksityinen sote-toiminta on pitkälti epäonnistunut – osin vääränlaisen kilpailutuksen seurauksena. Yksityisiä laitoksia ei tarvitse suoraan sosialisoida, mutta valtion tai kuntien tulee perustaa omat laitokset tehtäviä hoitamaan tai laajentaa nykyisten laitosten toimintakenttää, esimerkiksi tuomalla lääkejakelelun terveysteskuksiin.

Kaikki kansalliset infrastruktuurit kuuluvat julkiseen hallintaan. Tämä koskee jo perinteisesti valtion omistaman maantieverkoston lisäksi sähkö- ja tietoliikenneverkostoja. Yksityisessä omistuksessa ne ovat johtaneet härskiin monopolin hyväksikäyttöön. Paikalliset verkot voivat kuulua kaupungin tai muun alueellisen itsehallintoyksikön vastuulle. Kaupallisten siirtoverkoston arvo on useita miljardeja (yksistään FinnGrid 2,5 G€), joskin arvo riippuu valtion sallimasta voitosta.

Erilliset väyläyhtiöt eivät tuo lisäarvoa, ellei julkiselle sektorille jostain yleensä hyvin typerästä kohdisteta erillisiä, pysyviä rasitteita, joita ei voida muuten kiertää. Tämä käytännössä tarkoittaa EU:ta ja sen sinänsä älyttömiä rajoituksia julkiselle velalle, joita kierretään ottamalla velkaa erillisen yhtiön nimiin, korkeammalla korolla tietenkin.

Eräitä julkisia toimia voidaan itsenäistää tai ”puoliyksityistää”. ”Puoliyksityistämällä” tarkoitan, että ne siirretään muodollisesti yksityisiksi organisaatioiksi, kuten osakeyhtiöiksi, yhdistyksiksi tai osuuskunniksi, joissa valtaa käyttävät omistajat jollain tavoin, mutta laki säätelee niitä kuten julkisorganisaatioita ja rahoituskin voi osin tulla julkista tietä. Esimerkiksi:

- Ammattikoulut ja korkeakoulut voidaan siirtää työnantajien hallintaan. Jokainen työnantaja veloitetaan osallistumaan koulutuksen tuottamiseen joko antamalla koulutusta suoraan oppisopimuksena, liittymällä osakkaaksi jonkin oppilaitoksen ylläpito-organisaatioon ja maksamalla tälle osuusmaksuja taikka rahoittamalla työnantajaliiton koulutussäätiötä, mikä antaisi oikeuden äänestää edustajaa valtuustoon (maksun mukaan). Jokainen työnantaja veloitetaan maksamaan veroluonteista koulutusmaksua suhteessa työntekijöiden palkkaan, mutta työnantajalla on oikeus kohdentaa rahoitusta joko itse tai valtuuttamalla yhteisö päättämään. Tämä saattaisi kannustaa kohdentamaan koulutusmäärärahoja aloille, joissa oletettavimmin tarvitaan lisää työvoimaa.
- Maantieverkosto voidaan luovuttaa autoilijoiden hallintaan. Auto-, ajoneuvo-, käyttövoima- ja polttoaineverot maksettaisiin suoraan maantieyhtiölle (ei kuitenkaan autoiluun liittyviä saaste, haitta-, terveys- tai arvonalisäveroja), joka

rakentaisi ja ylläpitäisi tieverkostoa. Veronmaksu tuottaisi oikeuden äänestää maantiekunnan valtuustoon, joka päättäisi verojen ja maksujen määrästä sekä teiden rakentamisesta ja ylläpidosta eli niihin osoitetuista määrärahoista.

- Suomessa työeläkerahastot ja työttömyyskassat toimivat jo yksityisinä. Periaatteessa kaikki minimisosaaliturvan ylittävät tai ansiosidonnaiset sosiaaliedut voidaan siirtää yksityisille yhtiöille, jotka saavat tulonsa suoraan vakuutuksenottajilta ilman verovälitteistä tukea. Käytännössä näille pitää olla oma lainsäädäntönsä ja niitä pitää valvoa julkisesti. Kansainvälisissä vertailuissa lakisääteistä sosiaalivakuutusta toteuttavat yksityiset yhtiöt luetaan kuitenkin julkiseen sektoriin, jotta saadaan vertailukelpoisia lukuja.
- Kulttuuritoimi voidaan siirtää suurelta osin käyttäjärahoitteisten kulttuuriyhdistysten vastuulle. Kirjastotoimi pitäneekin jättää julkisen sektorin vastuulle, kuten suuri osa museotoimintaakin, koska niihin liittyy heikosti kaupallistettavia opetus- ja kulttuuriperintötavoitteita. Taidemuseot voidaan kuitenkin yksityistää vaaratta, kuten kaikki esittävän taiteen yksiköt. Näiden menot valtiolle ja kunnille ovat yhteensäkin alle miljardin, joten kovin suuria säästöjä julkiselle taloudelle ei ole odotettavissa.
- Urheilutoimi voidaan yksityistää lukuun ottamatta tiettyjä julkispalveluiksi katsottavia kohteita, joista ei voida järkevästi ja tehokkaasti käyttömaksuja periä, kuten kuntoradat, ladut ja lähikentät taikka koulujen yhteyteen rakennettavat sisäliikuntahallit. (Uimahallien lipputulot kattavat tyypillisesti vain kolmanneksen käyttökuluista, mikä on enemmän kuin useimmilla muilla kunnan liikuntapalveluilla. Suurimat ja suosituimmat hallit ovat lähellä itsekannattavuutta ainakin käyttömenojen osalta.) Kuntoliikunnan kansanterveydellistä arvoa ei voida helposti määrittää eikä ole varmuutta, käyttäisivätkö kansalaiset säästyneet verotulot käyttömaksuihin. Liikuntatoimeen menee nykyisin julkisista varoista vajaa miljardi, joten suurista summista saati säästöistä ei puhuta.

En näitä ehdotuksia sinällään kannata tai edes vastusta, kunhan vaan tuon esille ajatuskokeina. Niihin liittyy liian paljon avoimia kysymyksiä, jotta voisinkin ottaa varmaa kantaa.

Johtopäätöksiä

Tarkastelin erityistä valtiomallia. Se sisältää mielenkiintoisia piirteitä. En kuitenkaan pidä sitä ainoana autuaaksi tekevänä mallina, koska siihen sisältyy myös riskejä, vaaroja ja haittapuolia. Tällä lähinnä osallistun keskusteluun tuomalla näkökulmia. Mallin toteuttaminen käytännössä vaatisi paljon enemmän pohdintaa ja tutkimusta. Joitain tässä esitettyjä piirteitä voidaan toteuttaa jatkuvina muutoksina olemassa olevaan järjestelmään, mutta toiset vaativat epäjatkuvia kertarysäyksiä. Yritän vielä keksiä jotain nasevampaa.

Viitteet lisään, kun ehdin ja jaksan

Lange, O. (1936-37) On the Economic Theory of Socialism, Review of Economic Studies, Oct. 1936 and Feb. 1937, 4(1-2), 53-71, 123-42